

DR. CZÉDLI GERGŐ*

A bírósági eljárást gyorsító és fékező rendelkezések az új büntetőeljárás törvényben

1. Előszó

Gyorsan, legalábbis belátható időn belül, hatékonyan és törvényesen szolgáltatni igazságot örök társadalmi igény. Jóllehet a szakma számára nyilvánvaló a megalapozottság és az időszerűség között feszülő, időről időre testet öltő ellentét, nem lebecsülendő a széles laikus közönség – a társadalom – részéről jelentkező igény a mind gyorsabb ítélkezés iránt.

Jelen tanulmány az új Be. (2017. évi XC. törvény, a továbbiakban: „Be.”) hatálybalépése óta eltelt rövid időszak tapasztalataira, a jogalkalmazás eddigi nehézségeire és a kialakulóban lévő, egyes esetekben még hangsúlyosan nem letisztult bírói gyakorlatra fókuszálva elemzi a törvény tételes rendelkezéseit.

Az mindenképp előre bocsátandó, hogy amellet, hogy gyors vagy lassú egy eljárás csak valamihez képest lehet, időszerűségét illetően a magyar bírósági rendszer évek óta az uniós átlag felett teljesít.¹ Egyetlen nagyon rövid és vázlatos statisztikai kitekintés kívánkozik ide: 1931-ben a Budapesti Királyi Ítéltábla illetékességi területének egyes bírái előtt az ügyek 1,1%-a fejeződött be két éven túl, és összesen mintegy 4,5% tartott tovább egyetlen évnél,² mely számokkal ma is kiegyeznénk, akkoriban mégis az eljárást gyorsító megoldások keresésére ösztönözte a közgondolkodást. Ehhez képest a rendszerváltást követően a helyi bíróságok szintjén az egy éven túli ügyek aránya

2000-re, vagyis 10 év alatt 3,85%-ról a tízszeresére, 37,65%-ra nőtt,³ onnan tért vissza 2017-re 13% köré.⁴ Ez utóbbit tekinthetjük tehát kiindulópontnak, ehhez képest vár mindenki az új törvénytől pozitív elmozdulást.

A mérhető eredmények mellett meggyőződésem, hogy a kérdés külső, ügyfelek általi, szubjektív megítélése lényegesen rosszabb, mint a valóság. Ez természetes is: a felet nem az átlagos pertartam érdekli, hanem a saját peréé.

Az időszerű ítélkezés nem csak jogos társadalmi

igény, de normatív alapokkal is bír. Az Alkotmánybíróság szavaival a „büntetőeljárás szabályozásával szemben a jogállamiság normatív tartalmából és a tisztességes eljáráshoz való alkotmányos alapjogból levezethető alkotmányos követelmény az állami büntetőigény megfelelő időn belüli érvényesítése és elbírálása.”⁵ Az ügyek részrehajlás nélküli, tisztességes módon és észszerű határidőn belüli elbírálásának általános kötelezettsége az Alaptörvényből is következik,⁶ ahogy az Emberi jogok európai egyezménye ugyanezt a tisztességes tárgyaláshoz való jog keretében kifejezetten a büntetőügyekben eljáró bíróságokra vonatkozóan tartalmazza.⁷ Az elbíráláshoz szükséges észszerű idő természetesen nem határozható meg egy egzakt számban, az különösebb – terjedelmi okokból mellőzött – nemzetközi kitekintés nélkül is leszögezhető, hogy ezen időtartamot az EJEB is az ügy egyedi sajátosságai, bonyolultsága, a panaszos és a hatóságok magatartása alapján állapítja meg.⁸

Egy eljárás idejét számos jogon kívüli körülmény is befolyásolja, így a szervezetrendszer személyi, anyagi helyzete, felkészültsége, leterheltsége, hogy csak a legnyilvánvalóbbakat említsük.⁹ A legmeghatározóbbak azonban az eljárási keretek. A Be. kodifikációjának

³ Hack Péter – Farkas Ákos – Bodor Tibor – Láng László – Bánáti János: A büntetőeljárás reformja. In: *Fundamentum* 6. évf. 2. sz. (2002) 49–69. o.; 50. o.

⁴ Az ítélkezés időszerűsége 2017. I. félévben (Az ítélkezés időszerűsége 2017. I. félévben (az Országos Bírósági hivatal tájékoztatója, https://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/stat-tart-file/idoszeruseg_2017_i_felev_komm.pdf) 2. o.

⁵ 14/2004. (V. 7.) AB határozat.

⁶ Alaptörvény XXIV. cikk (1) bek.

⁷ Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikk (1) bek.

⁸ Lásd: Edél, Frédéric: *The length of civil and criminal proceedings in the case-law of the European Court of Human Rights*. 2nd Ed. Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2007., 33–34. o.

⁹ Az ügy elhúzóására vezető tipikus okokat illetően lásd pl.: Kiss Anna, Mészáros Adam: *A nyomozások időszerűsége, a nyomozás gyorsítása*. OKRI, Budapest, 2012. (http://www.bm-tt.hu/cuccok/letolt/rendtudtar/be_gyorsitas_kutjel_meszaros_kiss_2011%20doc.pdf) (letöltési idő: 2018. augusztus 6.) 4–5. o.

* *Bíró, Szegedi Járásbíróság*

¹ <https://birosag.hu/media/aktualis/igazsagugyi-eredmenytabla-magyarorszag-az-első>. Megjegyzem, az EU pont a büntetőügyeket csak részben, a pénzműveletekre vetítve vizsgálta, e téren pedig a legutolsó eredménytáblán is az utolsó harmadba estünk (The 2018 EU Justice Scoreboard. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2018, 21. o.).

² Mendelényi László: *A büntetőeljárás gyorsításának módjairól*. In: *Jogtudományi Közlöny* 67. évf. 47. sz. (1932.) 269–270. o.; 48. sz. 276–277. o., 49. sz. 285–286. o., 286. o.

egyik fő indoka volt az „eljárások időszerű befejezése” iránt mutatkozó „jelentős társadalmi igény”.¹⁰ Ugyanezen célkitűzés a törvény preambulumaának legelején is visszaköszön. Tóth Mihály szavaival igazi „örökzöld” indok ez.¹¹ Hogy a régi cél ezúttal mennyiben teljesül, annak végső mérlege csak évek, évtizedek múltán vonható majd meg, jelen tanulmány így elsődlegesen arra a kérdéskörre keresi a választ, hogy büntetőeljárásunk egyes változásai mennyiben járulhatnak hozzá az ügyek minél gyorsabb befejezéséhez. Minthogy az éremnek két oldala van, nem hallgatható el az sem, ha egyes megoldások – nem ritkán más, fontos érdekből persze – éppen ezen általános cél ellenében hatnak.

Noha a büntetőeljárás teljes idejét alapvetően befolyásolja a nyomozás hossza és minősége, avagy épp az ügyész és a nyomozó hatóság kapcsolata,¹² a tanulmány némi részrehajló megközelítéssel kifejezetten a bírósági eljárásra fókuszál. Ebből a nézőpontból viszont a bírósági eljárás konkrét szabályai előtt a törvény Be. általános szabályait is górcső alá veszi, keresve a választ arra a kérdésre, hogy várhatóan mennyiben válik (válhat) gyorsabbá és egyszerűbbé az eljárás a korábbi Be.¹³ ismert, „kitaposott” szabályaihoz képest.

2. A Be. statikus része

2.1. A büntetőeljárás általános szabályairól

Az új jogszabály a korábbi Be.-nél valamivel áttekinthetőbben, logikusabban tartalmazza az eljárás legkülönbözőbb általános szabályait. Magát a jogszabályt követve látható, hogy változik a járási (kerületi) bíróságok, illetve a törvényszékek hatásköre is,¹⁴ azonban ennél jelentősebb és ellentmondásosabb hatásokat hozhat a bíróságok összetételének változása.

Egyrészt az elsőfokú bíróság immár főszabályként egyesbíróként jár el,¹⁵ ami egy régi tendencia betetőzése, és figyelemmel arra, hogy az ülnökök a gyakorlatban eddig is kevésbé vettek részt az érdemi döntéshozatalban, helyeslendő. Ez az eljárás sebességére elhanyagolható hatással bírhat, emellett valamennyi napidíj is megtakarítható, bár ez a szakértők, védők díjához képest jelképes.

Másrészről viszont sokkal ellentmondásosabb azon

teljesen új irány, miszerint az elsőfokú bíróság a gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmények miatti ügyekben három hivatásos bíróból járó tanácsban jár, mely tanács egyik tagja ráadásul gazdasági (polgári) ügyszakos bírő.¹⁶ Ezen ügycsoportba természetesen a legmunkaigényesebb ügyek tartoznak, nem ritkán sok vádlottas, hatalmas vagyoni hátrányokat okozó költségvetési csalások stb., így érthető, hogy a jogalkotó az ilyen ügyeket tárgyaló bírácoknak valamiféle segítséget próbál nyújtani. Egy hivatásos bírő a tanács tagjaként nyilvánvalóan érdemibb segítséget jelenthet a tanács elnökének, mint egy ülnök, így módon az adott ügy szerencsés esetben valamivel előbb befejeződhet. Tény viszont az is, hogy eddig egy törvényszéki bírő tárgyalta egy ilyen ügyet, a jövőben viszont három bírő ül adott esetben napokon át a tárgyalóteremben, ami a tanács tagjai egyéb ügyei időszerűségének aligha tesz jót. Egy teljes bíróság szempontjából ezen módosítás kizárólag akkor „éri meg” tehát, ha a kiemelt jelentőségű gazdasági ügy kevesebb, mint harmadannyi idő alatt véget ér, mint korábban – ez a feltevés azonban illuzórikus. Nem beszélve arról, hogy kisebb törvényszékeken 2-3 elsőfokú büntetőbíró tárgyal összesen, akik ügyeinek mintegy fele esik ezen új kategóriába.¹⁷

Minekutána a bíróság összetételére vonatkozó utóbbi rendelkezést csak a Be. hatályba lépését követően érkezett ügyekben kell alkalmazni,¹⁸ és ilyen ügyek azért nem érkeznek tömegével, az átfogó gyakorlati tapasztalatok még váratnak magukra. Az ülnököktől főszabályként ugyanakkor a folyamatban lévő ügyekben is elbúcsúozhatunk.¹⁹

Az eljárás résztvevői a vagyoni érdekelt – egyéb érdekelt új fogalomkörével némiképp módosultak, ami a szabályozást nézetem szerint áttekinthetőbbé tette. E tanulmány tárgya szempontjából a legjelentősebb változás azonban a *védőt* érinti, egészen pontosan annak kirendelési módját. Ez ugyanis egy olyan pont, ahol a jogalkotó a két rossz közül végül a lassabb, de megnyugtatóbb megoldást választotta. Hosszú ideje érte részben jogos kritika a korábbi Be. azon rendelkezését, miszerint a védőt az a hatóság rendelte ki, mely előtt a büntetőeljárás folyamatban van.²⁰ Elvi síkon tehát abszolút helyes, hogy a hatályos törvény szerint a védő személyét a területileg illetékes ügyvédi kamara jelöli ki.²¹

Gyakorlati szempontból ugyanakkor említést érdemel, hogy a nyomozó hatóságok kirendelési gyakorlata, főleg régebben, olykor tényleg arra látszott utalni, hogy minél „passzívabb” védő kerüljön az eljárásba, azt azon-

¹⁰ 2017. évi XC. tv. indokolása (a továbbiakban: „Miniszteri indokolás”) II. Fejezet.

¹¹ Tóth Mihály: Néhány megjegyzés az új büntetőeljárás törvényhez. In: Belügyi Szemle 66. évf. 3. sz. (2018) 55–71. o., 57. o.

¹² Mindezek kiemelt jelentőségét már 90 évvel ezelőti reformtörvények is felismerték. Mendelényi László, néhai kúriai bírő is megjegyezte, hogy „a rendőri hatóságok (...) túlbuzgóságukban a nyomozást valami öncélú intézménynek tekintik és nyomoznak, nyomoznak és nyomoznak.” (Mendelényi i. m. 286. o.)

¹³ 1998. évi XIX. tv.; a továbbiakban korábbi Be.

¹⁴ Lásd: Be. 20. § (1) bek.

¹⁵ Be. 13. § (1) bek.

¹⁶ Be. 13. § (3) bek.

¹⁷ A gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekményeket a Be. 10. § (1) bek. 3. pontja sorolja fel.

¹⁸ Be. 868. § (2) bek.

¹⁹ Be. 868. § (3) bek.

²⁰ Korábbi Be. 48. § (1) bek.; pl. Hack Péter: A védelem és a védő szerepének aktuális kérdései. In: Magyar Jog 58. évf. 2. sz. (2011) 87–92. o.; 89–90. o.

²¹ Be. 46. § (1) bek. Nem meglepő módon az ügyvédi kar üdvözölte is ezen változást [Bánáti János: Védői szemmel az új büntetőeljárás törvényről. In: Belügyi Szemle 66. évf. 3. sz. (2018) 85–99. o.; 89. o.]

ban erősen kétlem, hogy a bíróságok nem kompetens védőt próbáltak mindig is biztosítani a terheltnek. A kamara véletlenszerű kijelölései ehhez visszalépést is hozhatnak. Másrészt éppen az egyszerűbb ügyekben okoz majd gondot, hogy a kamara egy órán belül köteles visszaigazolni a védőt,²² akit a bíróság ezt követően tud idézni rövid úton, és még ennek eredményessége esetén is, igény esetén további legkevesebb egy órát kell neki felkészülésre biztosítani, illetve további szabály, hogy idézni (értesíteni) a védőt az eljárási cselekményről még sürgősség esetén is legkevesebb 2 órával az eljárási cselekmény megkezdése előtt kell.²³ Mindez a véletlenül épp a bíróság épületében tartózkodó ügyvéd kirendeléséhez képest oly mértékű késedelem, hogyha egy egyébként egyszerű ügyben bármely okból hirtelen válik szükségessé a védő részvétele – ami azért időről időre mindig is előfordul akár meghatalmazás visszavonása, akár mondjuk a kóros elmeállapot lehetőségének felmerülése okán –, akkor a tárgyalást bizonyosan el kell halasztani.

Ha a kamara egy órán belül nem jelöl ki ügyvédet, vagy az nem elérhető, akkor a kijelölés joga ugyan a bíróságra „száll vissza”,²⁴ azonban a fentiekkel analóg módon ekkor is igaz, hogy mire a bíróság tárgyalni tudna, már rég a következő tárgyalását kell megkezdnie.

A Be. kodifikációja során az egyik kiemelt cél volt a *sértett* pozíciójának erősítése, és a jogalkotó korábban „megfontolandónak” tartotta egy új *sértett*-fogalom bevezetését,²⁵ de utóbbi végül elmaradt. Ily módon a *sértett* fogalma változatlanul nem feleltethető meg maradéktalanul a 2012/29/EU irányelv rendelkezéseinek. A korábbi Be. ezen túlmenően sem implementálta teljeskörűen az áldozatok védelméről szóló említett irányelvet, és éppen a különös bánásmódot igénylők szenvedtek leginkább csorbát.²⁶ Ezt orvosolandó, a jogalkotó érdekes megoldást választott, ugyanis az irányelv ugyan csak különös bánásmódot igénylő (pontosabban különösen kiszolgáltatott) *sértettek* jogairól szól, ezen szabályanyagot azonban a Be. a *sértetten* kívül a tanúkra is kiterjeszti.²⁷ A szándék elvitathatatlanul nemes, viszont a fölös részletektől sem mentes, bürokratikus szabályok alkalmazása nem az eljárás gyorsítása felé mutat. Ez különösképpen igaz arra, hogy a törvény az eljárási cselekményekről való kép- és hangfelvétel készítését, telekommunikációs eszköz használatát ilyen esetekben legalábbis preferálja,²⁸ olykor egyenesen kötelezővé teszi.²⁹ Ezen sza-

bályok szélesebb körű alkalmazásának tárgyi, technikai feltételei mindazonáltal egyelőre hiányoznak.

Az eljárási cselekményekre irányadó egyes rendelkezéseket illetően üdvözlendő, hogy a költségkedvezményről immár a jogi segítségnyújtó szolgálat dönt, azonban ha erre a döntésre várni kell, az az eljárás elhúzódására vezethet.³⁰ Hasonlóképpen helyes, és jól példázza az új törvény megváltozott fókuszát, hogy az elkészített, kizárt, nem jogosulttól származó, sőt a korábbival azonos tartalmú alaptalan indítvány érdemi indokolás nélküli elutasítását a Be. immár főszabállyá teszi.³¹ Odáig ugyanakkor nem jutott el, hogy az ilyen határozat elleni jogorvoslatot is általánosan kizárná, ami pedig erősen megfontolandó lenne.

Teljes mértékben ügyfélbarát azon új rendelkezés, hogy az idézést és az értesítést az eljárás valamennyi résztvevőjének immár oly módon kell kézbesíteni, hogy azt a címzett legkevesebb 5 nappal az eljárási cselekményt megelőzően megkapja,³² ám ez a különféle okból sürgős eljárási cselekmények szabályszerű lebonyolítását aligha segíti elő. Hátráltathatja a hatóságok munkáját azon új rendelkezés is, hogy az idézéssel szembeni mulasztás jogkövetkezményei telefonon történt idézés esetén kizárólag akkor alkalmazhatóak, ha a beszélgetést a büntetőügyben eljáró hatóság rögzítette.³³ Ezen szabály értelme megkérdőjelezhető, hiszen az idézésről készült feljegyzés közokiratként eddig is tartalmazta a beszélgetés tényét és tartalmát.

Érdemes kitérni röviden a legkülönbélebb technikai vívmányok alkalmazására. Létezhet egyfajta általános idegenkedés, ami önmagában is fékezi a különféle telekommunikációs eszközök alkalmazását. A szélesebb alkalmazás eljárásjogi feltételei ezzel együtt is adottá váltak bizonyos esetekben, mégpedig elsősorban a fogvatartottak esetén. Amikor majdan mind a tárgyalótermek, mind a bv. intézetek erre technikailag képessé válnak, főszabályként immár videokonferencia útján kell lebonyolítani a letartóztatás ülésen történő meghosszabbítását.³⁴ Ez, feltéve és remélve, hogy a technika gördülékenyen fog működni, a bíróságok számára voltaképpen közömbös, elvileg se egyszerűbb, se bonyolultabb nem lehetne egy ily módon megtartott ülés – az elkülönített helyiségben elegendő a bv. alkalmazottjának jelenléte a személyazonosság igazolása érdekében.³⁵ Az összességében költségkímélő rendszer egyedül a védekezéshez való jogot kezdi ki: amennyiben a védő nem megy ki a bv.-intézetbe – ami, ha a bv. nincs a szomszédban, igen valószínű –, akkor az ügyfelével való közvetlen eszmecsere elma-

²² Be. 47. § (1) bek. a) pont.

²³ Be. 49. § (6) bek.; 113. § (4) bek.

²⁴ Be. 47. § (1) bek. a) és c) pont; 49. § (4) bek.

²⁵ Czédli Gergő: The Protection of Particularly Vulnerable Victims in Hungarian National Law. In: Acta Juridica Hungarica 57. évf. 3. sz. (2016), 305–321. o.; 319. o.

²⁶ Uott. 318. o.

²⁷ Be. 81. § (1) és (2) bek., 82. §.

²⁸ Be. 85. § (1) bek. j) és k) pont, (2) bek. a) és b) pont, 87. § (1) bek. a) pont.

²⁹ Nemi erkölcs elleni bűncselekmények 18. életévét be nem töltött sértettje esetén [Be. 89. § (4) bek. b)–c) pont].

³⁰ Be. 77. § (1) bek. Korábban lehetőség volt arra, hogy az eljárás befejezése érdekében a bíróság a vádlott költségmentességét a tárgyaláson akkor is engedélyezze, ha a szükséges űrlapot és mellékleteit az nem prezentálta. [9/2003. (V. 6.) IM–BM–PM együttes r. 6. § (2) bek.]

³¹ Be. 80. § (1) bek.

³² Be. 113. § (3) bek.

³³ Be. 116. § (6) bek.

³⁴ Be. 121. § (3) bek. c) pont

³⁵ Más kérdés, hogy ez esetben az ügyész aligha fogja az ülés előtt, a folyosón kézbesíteni indítványát a gyanúsítottak [vö. Be. 469. § (2) bek.].

rad, még ha legalább a kettőjük közti hangkapcsolatot biztosítani is kell.³⁶ Összességében, főleg utóbbi esettől eltekintve azért erős túlzásnak érzem a távmeghallgatást az infrastruktúra javításával együtt is eljárást gyorsító megoldásnak tekinteni.³⁷

A telekommunikációs eszközök alkalmazásának másik fő esete az eljárás valamely résztvevőjének védelme, ebben különösebb változás nem következett be.

A másik terület, ahol épp a technika ördöge miatt élesen válik el az elmélet a gyakorlattól, az az elektronikus ügyintézés. E terület annyiban kakukktojás, hogy a 2018. január 1. napjától kezdve indult büntető-eljárásokban kell alkalmazni,³⁸ így némi gyakorlati tapasztalat már felhalmozódhatott. Ez abban foglalható össze, hogy a januári félkész állapottól a technikai feltételek ugyan sokat javultak, de az optimálistól távol esnek. Az önmagában tény, hogy a postához képest az elektronikus kézbesítés összehasonlíthatatlanul gyorsabb. Minekutána azonban a résztvevők jelentős része, mindenekelőtt a terhelt és a tanú elektronikus kapcsolattartásra továbbra sem köteles – nem is várható el tőlük –, és gondok a kézbesítéssel egyébként is az ő esetükben merülnek fel jellemzően, tényleges gyorsítást az eljárásba a félig elektronikus ügyintézés nem hoz. Mindemelllett a védőkkel való kapcsolattartás is döcögős, indulásakor lényegében csak annak volt képes a rendszer elektronikus iratot kézbesíteni, aki ezt megelőzően már küldött ily módon beadványt a bíróságnak.³⁹ Végül ismeretlen és jogon kívüli okból az ügyészséggel való kapcsolattartás gépezetébe is került bőven porszem: egyes esetekben a vádirathoz, (vád)indítványhoz mellékelt nyomozati irat nem, hiányosan vagy olvashatatlan formátumban érkezik meg, ami az idő szorításában az iratok visszaküldéséhez, kényszerintézkedés hosszabbítása iránti indítványok elutasításához is vezethet.⁴⁰

Az elektronikus kapcsolattartás tételes rendelkezéseit ismertetni ehelyett szükségtelen, az időszerűségi kérdéseket illetően az igényel hangsúlyozást, hogy a kötelező elektronikus út megsértésével benyújtott beadvány hatálytalan, a jogorvoslati nyilatkozatot pedig érdemi indokolás nélkül el kell utasítani.⁴¹ Arról előbbi esetben a jogszabály továbbra is hallgat, hogy van-e a bíróságnak a beadvány figyelmen kívül hagyásán kívül bármilyen egyéb feladata. A tisztességes eljárás a beadvány tartalmától, jelentőségétől is függően azt azért véleményem szerint megkívánhatja, hogy az eljárás adott résztvevőjét az első ilyen irat érkezését követően a hatálytalanság pusztá tényéről egy átiratban

a hatóság tájékoztassa. Ennél aggályosabb a jogorvoslati nyilatkozat kérdése, ha ugyanis a vádlott a védőt bízza meg a fellebbezés beadásával az ítélet kihirdetésekor fenntartott 3 munkanapos határidőn belül, akkor az elektronikus út megsértésével a terhelt a jogorvoslati jogától teljes mértékben elesik. Eltérő rendelkezés hiányában az ilyen fellebbezés (egyéb jogorvoslati nyilatkozat) elutasításáról rendelkező végzés elleni további fellebbezés ugyan nem kizárt, a felülbírálat azonban teljes mértékben formális, és így értelme is kétséges, hiszen az semmilyen mérlegelést nem igénylő ténykérdés, hogy az irat papír alapon vagy elektronikusan érkezett-e.

A kézbesítés kapcsán az a változás említendő, hogy egyrésztől immár a vádirat esetén is van helye kézbesítési fikciónak (korábbi nevén vélelemnek), másrészt e fikció beálltáról a címzettet mind előbbi esetben, mind az ügydöntő határozat esetén – egyszerű küldeményként való megküldéssel – még külön tájékoztatni is kell.⁴² Teljesen új és reményteli intézmény a kézbesítési megbízott, aki a terhelt esetén a védő, és aki esetében a küldeményt a megbízott általi átvételtől számított 15. napon kézbesítettnek kell tekinteni.⁴³ Szerencsére a vádlott jelenléte kapcsán még visszatérünk, az azonban már itt megemlítendő, hogy a védő, és ez elsősorban a kirendelt védőnél bír jelentőséggel, semmilyen módon nem kötelezhető ezen megbízatás elvállalására. Arra a kérdésre a gyakorlat sem adott egyelőre választ, hogy mi a teendő, ha attól a kirendelt védő elzárkózik.⁴⁴

Részben változtak a határidőszámítás szabályai, és ami fontosabb: az igazolási kérelem előterjesztésének objektív határideje 3 hónapra rövidült.⁴⁵ Bevezetett továbbá a törvény egy egy hónapos általános ügyintézési határidőt,⁴⁶ mely elmulasztásának igazi *lex imperfecta*ként nincs és nem is igazán lehet jogkövetkezménye.

2.2. A bizonyítási eljárás

Az egyes változó részletszabályokon túl kétirányú, igen jelentős koncepcionális változás érte a bizonyítási eljárás szabályait. A korábbi Be. is akként rendelkezett, hogy a bűnösséget alátámasztó bizonyítékot a bíróság nem köteles beszerezni és megvizsgálni, ha a vádló nem indítványozza.⁴⁷ Ezzel a szabállyal azonban éles ellentétben állt a bíróság azon kötelezettsége, hogy a tényállásnak a valósággal megegyező tisztázására köteles.⁴⁸ A bírói gyakorlat ugyan évek óta a tiszt

³⁶ Be. 124. § (3) bek.

³⁷ Kiss Anna: A hazai büntetőeljárás hatékonyságáról. In: Kriminológiai Tanulmányok 53. (2016) 81–97. o., 83. o.

³⁸ Be. 868. § (6) bek., korábbi Be. 606/C. §.

³⁹ Ez a BIIR rendszer valamiféle informatikai korlátja, kézbesíteni ún. kapcsolati kód alapján tud. Ennek hiányában a bíróság papír alapon kézbesít.

⁴⁰ Szegedi Járásbíróság 6.Be.1666/2018/2.; 6.Bny.296/2018/2. Az is előfordul, hogy kizárólag egy nyomozati irat érkezik, vádirat nélkül, amikor pedig még azt is csak vélelmezni lehet, hogy az ügyész vádat kívánt emelni. Utóbbi esetben érdemi határozatot nem kell hozni, mert nincs miről.

⁴¹ Be. 161. § (2) bek.

⁴² Be. 132. § (4) bek.

⁴³ Lásd Be. 136. §.

⁴⁴ Az egyik megoldást a védő kizárása jelentheti, a terheltével ellentétes magatartás tanúsítása miatt (bár kérdés, mi a terhelt valós érdeke). A másik megoldás, hogy a terhelt indokolt esetben új védő kirendelését kérheti. További álláspont szerint ilyenkor a vádlott köteles jelen lenni, a bíróságnak teendője nincs. (2018. november 12. és 14. napja közötti országos kollégiumvezetői értekezlet; Szegedi Ítéltábla 2018. december 7-i ülése.)

⁴⁵ Be. 139. § (2) bek.

⁴⁶ Be. 142. §.

⁴⁷ Korábbi Be. 75. § (1) bek. 2. mondata.

⁴⁸ Uott.

több funkciómegosztás talaján állva az ügyészi tétlenség esetén nem tekintette megalapozatlanság miatti hatályon kívül helyezés okának a senki által nem indítványozott terhelő bizonyíték beszerzésének elmulasztását, de a kérdést mindig valamelyes bizonytalanság övezte.

Ehhez képest a hatályos Be. tovább mozdul a funkciómegosztás irányába, mert ugyan a bíróság a döntést továbbra is valóság-hű tényállásra köteles alapozni, de világossá teszi, hogy a vádat alátámasztó bizonyítékok prezentálása a vádlót terheli; indítvány hiányában a bíróság bizonyíték megvizsgálására nem köteles.⁴⁹ Ha az ítélet „nyilvánvalóan” azért lesz részben vagy egészében megalapozatlan, mert a vádló nem terjesztett elő bizonyítási indítványt, úgy a megalapozatlanság következményei – részbizonyítás alapján eltérő tényállás megállapítása vagy hatályon kívül helyezés – nem alkalmazhatóak.⁵⁰ Nagy kérdés, és erre a szerző sem tud ez idő tájt választ adni, hogy mikor „nyilvánvaló”, hogy ez a megalapozatlanság oka, illetve miként határolható el a nem nyilvánvaló esetkörtől. Előzetesen akkor látszik a vádló tétlensége mellett is megállapíthatónak a megalapozatlanság, ha a bíróság az egyébként indítványozott bizonyítást *sem* folytatta le, vagy értékelte logikailag tévesen, de emellett egyéb bizonyítás is szükségesnek mutatkozott volna, amire viszont indítvány se érkezett.

Látni kell azt is, hogy bár a bíróság indítvány hiányában elvileg semmilyen – se terhelő, se mentő – bizonyítást nem köteles lefolytatni, a megalapozatlanság alól csak a terhelő bizonyítás mellőzése esetén mentesül. Másként megfogalmazva tehát a terhelt javára továbbra is kötelesek maradtak a bíróságok hivatalból is bizonyítást felvenni, viszont mivel teljesen egyértelművé vált, hogy a terhére nem, ez a jövőben elejét veheti egyes esetekben a szükségtelen „túlbizonyításnak.”

A hatályos Be. mindemellett nem is tiltja meg semmilyen irányba a hivatalbóli bizonyítást, ami így egy furcsa, vegyes rendszert eredményez, hiszen nem köti meg a bírót, azonban talán még a korábbinál is nagyobb jelentőséghez juttatja az egyéni bírói hozzáállást, szerepfelfogást. Ez a gondolatsor odáig vezet, hogy elméletileg elképzelhető, hogy ugyanazon ügyben egy aktivistább szemléletű bíró beszerzi még – csak a példa kedvéért – a szükséges szakvéleményt, kihallgatja a nyilvánvalóan számba jöhető tanúkat, majd bűnösítő ítéletet hoz; egy ilyen értelemben passzívabb, a vádlói szerepkörtől idegenkedő bíró viszont hivatalbóli bizonyítás nélkül a felmentésig jut. Mivel mindkettő megoldás törvényes, megítélésem szerint másodfokon mindkét ítéletet helyben kellene hagyni. A kérdés már csak az, hogy ez mennyiben felel meg a törvény előtti egyenlőségnek. Egyet kell érteni Tóth Mihállyal is abban, hogy ez a kettősség arra vezethető vélhetően vissza, hogy a jogalkotó két ellentétes igényt

is ki akart elégíteni, a funkciómegosztás melletti „kiskaput” nyitva hagyva.⁵¹

Ez a rendszer nyitva hagyja továbbá a „vegyes” bizonyítékok kérdését. Egyes bizonyítékok természetük-nél fogva egyszerre terhelők és mentők is bizonyos részleteikben, köteles-e a bíró ezeket beszerezni, tárgyalás anyagává tenni? Továbbá gyakran lehetetlen előre látni, hogy az ítéleti tényállás szempontjából a jövőben egy bizonyíték mely részének milyen súlya lesz. Mivel a megalapozatlanság mindenképpen kerülendő – már csak épp az időszerűség miatt is –, a válasz az, hogy ezen bizonyításokat is le kell folytatni. Ugyanez mondható el természetesen azon bizonyításról, aminek várható eredménye előzetesen megjósolhatatlan (pl. egy számba jöhető tanút a nyomozás során egyáltalán nem hallgattak ki).

Mindezek miatt talán szerencsésebb lenne (lett volna), a teljesebb funkciómegosztás felé lépni az új Be.-vel. Az időszerűségnek csak javára válhatott volna.

Minden kritikai megjegyzés nélkül üdvözlendő azonban azon új, a polgári eljárásból átszivárgott szabály, miszerint a hivatalból ismert és a köztudomású tényeken túl nem kell bizonyítani azon tényeket sem, melyek valóságát a felek együttesen elfogadják.⁵² A gyakorlatban ez az ügyek igen jelentős hányadában jelentheti a bizonyítási eljárás kisebb-nagyobb részének megspórolását, hiszen a bűnösség tagadása esetén is, a minimális terhelti kooperációt feltételezve. Számtalan esetben pl. csupán a tudattartalom képezi a bizonyítás tényleges tárgyát (a csalástól a kábítószer birtoklásán át az embercsempészésig).

Ezen könnyítés kiaknázása szintén bizonyos mérvű bírói aktivitást igényel: semmi akadály nem mutatkozik, hogy akár az előkészítő ülésen, akár később a tanács elnöke arra terelgesse a feleket, hogy felismerjék az ügy azon részeit, amiben semmilyen vita nincsen közöttük. Fontos látni, hogy bár ezen bizonyítás lefolytatása a bíróságnak immár nem kötelessége, de arra továbbra is lehetősége van, így a szabály alkalmazása megint csak bírói hozzáállás kérdése is. Egyetértek mindemellett Erdei Árpád azon megjegyzésével is, hogy a felek egyező állításának elfogadása inkább a formális, mint az anyagi igazság megállapításához vezethet,⁵³ ami egyébiránt a funkciómegosztás fenti változásaira is igaz.

A bizonyítás egyes részletszabályait illetően inkább kisebb, de olykor jelentős pontosítások jellemzik az új jogszabályt. Hogy a terheltet figyelmeztetni kell a kegyeleti jog megsértésére is, nem eget rengető változás. Némi zavart okozott ugyanakkor az a rendelkezés, hogy a terhelti figyelmeztetés szerint tájékoztatni kell jogairól, ugyanis ezek igen számosak, így az ismeretességük aligha gyorsítja a kihallgatást.⁵⁴ A bírói gya-

⁵¹ Tóth: i. m. 65. o.

⁵² Be. 163. § (4) bek. c) pont; vö.: 1952. évi III. tv. (a korábbi Pp.) 163. § (2) bek.

⁵³ Erdei Árpád: Újítások, találmányok, felfedezések a büntetőeljárás bizonyításban. In: Belügyi Szemle 66. évf. 3. sz. (2018) 5–21. o.; 12–13. o.

⁵⁴ Be. 185. § (1) bek.; Be. 39. § (1), (2) és (4) bek.

⁴⁹ Be. 163. § (2) bek., 164. § (1) és (3) bek.

⁵⁰ Be. 592. § (4) bek.

korlat arra az álláspontra helyezkedett, hogy mivel az idézés e jogokat már kimerítően tartalmazza, így a tárgyaláson való ismételt felsorolásuk szükségtelen.⁵⁵

Az új tanúzási figyelmeztetés ellenben meglehetősen sutára sikerült. Abban ugyanis nincs változás, hogy a kihallgatás elején tisztázni kell a vallomástétel lehetséges akadályait, a tanú esetleges elfogultságát.⁵⁶ Esetleges akadály esetén az eljárás teljesen értelemeszerű is; viszont ha egyszer éppen tisztáztuk, hogy a tanúnak nincs joga a vallomástételt megtagadni, akkor az igazmondási kötelezettség és a hamis tanúzás, vallomás jogosulatlan megtagadása következményei mellett *lege lata* mégis fel kell hívni a tanú figyelmét arra, hogy a vallomást megtagadhatja, ha az azt megalapozó okok akár a jelenben, akár a cselekmény idején állnak fenn; vallomása pedig akkor is felhasználható, ha később a vallomástételt megtagadja.⁵⁷ Ez elég biztos receptje a tanú összezavarásának, és nem látni mögötte a jogpolitikai indokot. Természetesen teljesen más a helyzet akkor, ha fennáll valamely vallomásmegtagadási ok, és a tanú ezzel élni nem kíván, úgy a fenti figyelmeztetés adekvát, és szorosán össze is függ azon további nóvummal, hogy a jövőben a korábbi vallomás akkor is felhasználható, ha a vallomást utóbb jogosan tagadja meg a tanú.

A korábbi Be.-nek a szakértő bevonására vonatkozó rendelkezései a gyakorlatban nem igazán váltak be, helyette jelenik meg a magánszakértő jogintézménye, melyet a jogalkotó épp az eljárás parttalanná válása érdekében viszonylag szigorú mederbe próbál terelni. Hogy ez az eljárások elhúzódásának mennyiben veszi elejét, egyelőre kétséges, mert a fő problémát eddig is a vélemények késedelmes előterjesztése jelentette, ami ugyan szankcionálható, de bizonyos szakterületeken egyszerűen nem áll elég igazságügyi szakértő rendelkezésre.

2.3. A vádlott jelenléte

Nagyot ugorva, térjünk át a bírósági eljárás általános szabályaira. Valódi, forradalmi változásokat láthatunk a vádlott tárgyalási jelenlétének kérdésében. Régóta megfigyelhető törekvések eredményeként a tárgyaláson való jelenléte immár jogként és nem kötelezettségként jelenik meg.⁵⁸ Ezzel csak egyet érteni lehet: korábban, főként a bonyolultabb, több vádlottas ügyekben az eljárás elhúzódásának egyik markáns oka volt vádlottak jelenlétének biztosítása.

Mindezek mellett, amiként azt a bizonyítási rendszernél is láthattuk, a jogalkotó nem akart vagy nem

mert végleg szakítani a korábbi Be. rendszerével. A részletszabályok szintjén ugyanis a vádlott jelenléte a tárgyaláson továbbra is kötelező.⁵⁹ Amihez joga van, az ezen jelenléti kötelezettségéről (a törvény szóhasználatával „jogáról”) való kifejezett lemondás. Ez a jog viszont – ha részben eltérő tartalommal is – egy ideje már egyébként is megillette.⁶⁰

Tévedés lenne azonban azt hinni, hogy érdemi változás nem történt. A hatályos törvény szerint ugyanis kötelező a jelenlétről való lemondás mellett a védőt a kézbesítési feladatok ellátásával megbízni.⁶¹ Ezen szabályozás összességében pozitívként értékelendő, meglátásom szerint ugyanakkor elegendő lenne a kézbesítési megbízott kötelező alkalmazása azon esetekben, amikor a vádlott magyarországi tartózkodási hellyel nem rendelkezik. Magyarországi cím esetén ugyanis a kézbesítési megbízott ronthatja is az időszerűséget, hiszen mint láthattuk, az értesítés az előbbi általi átvételtől számított 15. napon számít kézbesítettnek a terheltnek, amihez hozzá kell adni a kötelezővé vált 5 napos időközt, így praktikusán tárgyalást csak úgy lehet tűzni, hogy a vádlott értesítését a védő legalább 20 nappal a határnap előtt bizonyosan megkapja.

A megváltozott hangsúlyt hüen tükrözi azon változás, hogy amennyiben a vádlott a tárgyaláshoz való jogáról szabályszerűen lemondott, úgy távollétében a tárgyalást kötelező megtartani, míg korábban erre csupán lehetőség volt.⁶² Mindazonáltal a vádlottak jelenlétének biztosítása iránti küzdelem nem ért véget, hiszen teljes passzivitásuk esetén – megjelenés és lemondó nyilatkozat hiányában – a helyzet gyakorlatilag változatlan. Odáig ugyanis nem ment el a jogalkotó, hogy ha megfelelő eljárásjogi bástyákkal biztosítva is, de bármiféle mulasztási ítéletet lehessen hozni büntetőügyben. (Hacsak azt nem tekintjük ilyennek a büntetővégzés esetén a tárgyalás tartását kérő fél meg nem jelenését.)

Természetes, hogy a vádlott lemondása nem tekinthető végérvényesnek, bármikor bejelentheti, hogy a tárgyaláson jelen kíván lenni.⁶³ Az viszont túlzó óvatosság, hogy amennyiben a vádlott vallomást és főleg amennyiben észrevételt tesz, ezt annak kellett tekinteni, hogy a tárgyaláson mégis jelen kíván lenni; ezután ráadásul a jelenléti „jogáról” ezt követően már csak a bíróság engedélyével mondhat le ismét.⁶⁴ Értelmetlen ugyanis, hogy pl. egy régebb óta húzódó, sok vádlottas ügy egyébként jelen lenni nem kívánó valamely vádlottja esetenként miért ne tehetne minden további eljárási jogkövetkezmény nélkül írásban észrevételt bármely korábbi tárgyalási jegyzőkönyv őt érintő részére. Annál is inkább, mert könnyen lehet, hogy a lefolytatott bizonyítás túlnyomó részének

⁵⁵ 2018. november 12. és 14. napja közötti országos kollégiumvezetői értekezlet.

⁵⁶ Be. 179. § (1) bek.

⁵⁷ Be. 176. § (1) bek. a)–d) pontjai. Értelme annak lenne, ha az a) és főleg a d) pontra akkor kellene figyelmeztetni a tanút, ha előzetesen felmerül bármely vallomásmegtagadási ok, de a törvény nem ezt tartalmazza. Bízunk benne, hogy ez átmeneti állapot.

⁵⁸ Hegedűs István: Merre tovább büntetőeljárás gyorsítás? In: Bírák Lapja 21. évf., 1–2. sz. (2011), 145–154. o., 147. o., Bánáti: i. m. 90–91. o.; Be. 39. § (1) bekezdés h) pont.

⁵⁹ Be. 428. § (1) bek.

⁶⁰ Korábbi Be. 281. § (9) bek., 2010. évi CLXXXIII. tv. 151. §

⁶¹ Be. 430. § (1) bek.; a megbízás részleteit – kissé talán túlzó részletességgel – ugyanezen § (2)–(6) bekezdései tartalmazzák.

⁶² Be. 430. § (7) bek., illetve a korábbi Be. már hivatkozott 281. § (9) bekezdése.

⁶³ Be. 431. § (1) bek.

⁶⁴ Be. 431. § (2) és (3) bek.

semmi köze nincs saját cselekvőségéhez, így nyilvánvalóan nem akar jelen lenni azon.

Amennyiben a vádlott jelenléte kötelező, úgy annak biztosításának szabályai nagyjából változatlanok.⁶⁵ Apró, de a mindennapokban módfellett hasznos változás, hogy nem kötelező megkísérelni a vádlott azonnali elővezetését ahhoz, hogy a bíróság a megjelent tanúkat kihallgassa, és a tárgyalást elnapolja. Erre korábban csak akkor volt mód, ha a vádlott elővezetésére nem volt lehetőség, pl. másik településen tartózkodott.⁶⁶ A tárgyalási őrizet intézményét, korábban sem alkalmazta a gyakorlat túl gyakran, azonban bizonyos ügyekben egyéb kényszerintézkedés elrendelése helyett (szerencsétlen esetben előtt) hasznosnak bizonyult.⁶⁷ Erre a továbbiakban már nem lesz lehetőség, a tárgyalási őrizet ugyanis jogutód nélkül megszűnt.

Végül az új törvény érintetlenül hagyta a szabályszerűen idézett vádlott távollétében való tárgyalás egyéb esetköreit: lefolytatható a tárgyalás azon része, mely nem érinti; elrendelhető kényszergyógykezelése, illetve felmentő ítéletet is lehet hozni; továbbá végső soron ítélettel fejezhető be a tárgyalás a vádlott szünni nem akaró rendezése esetén.⁶⁸ A távollétben történő felmentés kétlem, hogy gyakran előfordulna, mivel nem kevés prejudikációt sejtet a bizonyítási eljárást befejezetté nyilvánítani úgy, hogy a vádlott távollétében való eljárásnak semmilyen más elképzelhető oka nincs...

2.4. Jegyzőkönyvezés és a bírósági eljárás néhány további általános szabálya

Jelentősen változnak a jegyzőkönyvezés szabályai is. Tartalmi oldalról igen szerencsétlennek tartom az egyetlen nívumot, hogy tudniillik immáron az ügydöntő határozat szóbeli indokolását is le kell jegyzőkönyvezni.⁶⁹ Egrészt könnyű belátni, hogy így több munkával, lassabban készül el a jegyzőkönyv. Másrészt sem a hatályos, sem a korábbi törvény nem tartalmazza, hogy a szóbeli indokolásnak pontosan *mit* kell tartalmaznia, ezért aztán a jegyzőkönyv ezen részével a felülbírálat során se lehet majd mit kezdeni: akármit is tartalmaz vagy nem tartalmaz a jegyzőkönyv, az írásba foglalt határozatot kell felülbírálni, a jegyzőkönyvből pedig az eljárási szabályok megtartását lehet és kell ellenőrizni.⁷⁰ Emiatt, még ha az indokolás jegyzőkönyvezése egészében el is marad, az is csupán relatív eljárási szabálysértés.

Az indokoláskor elhangzottakat – mint minden egyéb tárgyalási nyilatkozatot – „röviden”, ám a „szükséges részletességgel” kell leírni.⁷¹ Külön kérdés, hogy milyen fokú részletesség szükségeltetik, hiszen a szóbeli indokolás nem bizonyíték, észrevétel vagy perbeszéd, amelynek később rekonstruálhatónak kell lennie.

A szóbeli indokolás egy közvetlenebb műfaj, és mint ilyen, nagyon erősen ügy- és ügyfélfüggő. Nagyon részletes jegyzőkönyvezése egyfajta sajnálatos öncenzúrára is vezethet. Elvárható, hogy a tanács elnöke a vádlottnak oly módon és nyelvezettel magyarázza el a jogkövetkezményeket, amit utóbbi megért, de ez nem ritkán távol tud esni a jogi szaknyelvtől.

A formai változások már egyértelműen az eljárás modernizálását és gyorsítását célozzák. Írásbeli jegyzőkönyv *mellett* lehetőség van hangfelvétel készítésére, míg előbbi *helyett* kép- és hangfelvétel készítésére.⁷² Mindkettő alkalmas a jegyzőkönyvek hitelességébe vetett bizalmat erősíteni, ugyanakkor mindkettőt néhány előzetes aggály övezi.

A hangfelvétel az írásbeli jegyzőkönyvet nem helyettesíti, csak kiegészíti. A jegyzőkönyv javítása sok munkával jár, és nagy rutint igényel a jegyzőkönyvvezető részéről is. Ha a hangfelvétel és az írásbeli jegyzőkönyv közt eltérés mutatkozik, ennek okát „tisztázni kell”.⁷³ A tisztázás módjáról a törvény szemérmesen hallgat, illetve arról sem rendelkezik, hogy az írott jegyzőkönyv vagy a hangfelvétel tekintendő hitelesnek. Az egészen biztos, hogy ha valami egyértelműen és érdemben másként hangzik el a felvételen, akkor a jegyzőkönyvet megfelelően javítani kell. Az is módfellett valószínű, hogy hangfelvétel készülte esetén az ilyen irányú indítványok meg fognak szaporodni, és az ezekkel való foglalatosság, a felvételek visszahallgatása csak a hatékony munka elől veheti el az időt. Végül a technikai részletekben is megbújhat az ördög: kapcsolódó képfelvétel hiányában elképzelhető az is, hogy nem az válik kérdésessé, hogy mi hangzott el, hanem – pl. egy szembesítés vagy egy egyszerű közbeszólás kapcsán – hogy *kinek a részéről*.

Ami a kép- és hangfelvétel egyidejű készítését illeti, ezen esetben a jegyzőkönyvvezető nem is kell, hogy jelen legyen az eljárási cselekményen, amiről írásbeli jegyzőkönyv helyett ún. kivonat készül.⁷⁴ A kivonat lényegileg a jegyzőkönyvek általános adatait (eljárási cselekmény helye, ideje, jelenlévők stb.) és a meghozott határozatokat tartalmazza, valamint azt, hogy az egyes kihallgatások, perbeszéddek stb. mikor kezdődnek, illetve érnek véget. Utóbbi egyfajta tartalomjegyzéke a felvételnek, ha az ember utóbb kizárólag pl. a II. r. vádlott vallomására kíváncsi, akkor tudja, hogy azt a felvételen hány óra hány perckor kell keresnie. A szükséges technikai háttérrel a tárgyalók többsége még nem rendelkezik, ez fokozatosan változni fog. Ami viszont állandó az az, hogy egy folytatolagos tár-

⁶⁵ Be. 432–433. §.

⁶⁶ Be. 432. § (2) bek., 429. § (3) bek., illetve korábbi Be. 281. § (5) bek.

⁶⁷ A korábbi Be. 281. § (6) bekezdése alapján erre akkor volt lehetőség, hogy ha a már megkísérelt elővezetés eredményre nem vezetett.

⁶⁸ Be. 429. § (1), (2) és (4) bek., illetve 440. § (5) bek.

⁶⁹ Be. 445. § (2) bek. g) pont

⁷⁰ A Be. 455. § (2) bekezdése szerint szóban az indokolás „lényegét” kell „ismertetni”, és „szükség esetén meg kell magyarázni”. Ebből továbbra sem tudni, hogy az írásbeli határozat pontosan meghatározott tartalmához képest mit és milyen részletességgel kell ismertetni, így ebben változatlanul a kialakult gyakorlat az irányadó.

⁷¹ Be. 445. § (2) bek.

⁷² Be. 444. § (2) és (3) bek.

⁷³ Be. 446. § (6) bek.

⁷⁴ Be. 446. § (1) bek., 445. § (9) bek.

gyalásra fel kell készülni, a felülbírálat során pedig a jegyzőkönyveket át kell nézni – nyilvánvaló, hogy egész napos tárgyalásról készült hagyományos jegyzőkönyv elolvasása töredék annyi időbe kerül, mint egy újabb egész nap alatt újranezni a felvételt. Épp ezért bírói utasításra kép- és hangfelvétel készítése esetén is „rendes” tárgyalási jegyzőkönyv készül.⁷⁵

Adott így a kérdés, hogy mi értelme a kép- és hangfelvétel készítésének, ha úgyis az írásbeli jegyzőkönyvvel kvázi azonos kivonat készül? A videofelvételek alapvetően két szempontból lesznek hasznosak: egyrésztől szükségtelenné teszik a jegyzőkönyv készítését az első fokon jogerős határozattal véget ért ügyekben (konkurálva a rövidített jegyzőkönyvvel, ami nagyjából azonos adattartalmú), valamint a másodfokon jogerős határozattal véget ért ügyekben, sőt harmadfokú eljárásban is.⁷⁶ Másrésztől a jelenlegi személyzeti helyzetben nem lebecsülendő szempont, hogy vélhetően a jegyzőkönyvvezetőnek is kényelmesebb és hatékonyabb a tárgyalótermen kívül, a saját ütemében leírni a jegyzőkönyvet, mint végigülni a tárgyalást, adott esetben holtidőkkel, majd utána még egyszer nekilátni a javításnak. Ami miatt mégis nehéz szívvel válna meg a bíró a jegyzőkönyvvezetőtől mindezek ellenére, az a gyakorlatban felmerülő számtalan értesítőlap, utalvány, bv. előállító megszerkesztése és kitöltése, a kézbesítendő rendelkező rész nyomtatása, amire egyelőre nem látni a megoldást.

A bíróság határozataira vonatkozó általános szabályok kevés releváns változást rejtenek. Annak csekély a jelentősége, hogy 30, illetve 60 nap helyett az írásba foglalásra 1, illetve 2 hónap áll rendelkezésre, az pedig gyakorlatilag a realitások belátása, hogy ezt a határidőt a bíróság elnöke további legfeljebb két hónappal meg is hosszabbíthatja.⁷⁷ Ennél sokkal fontosabb, és kifejezetten a bírói munkát segíti, hogy ezen határidőt onnantól kell számítani, amikor valamennyi jogosult iránnyadó jogorvoslati határidő eltelt, illetve valamennyi jogorvoslati nyilatkozat megérkezett.⁷⁸ Ezzel összhangban a Be. kissé indirekt módon azt is kimondja, hogy a jelen nem lévő fellebbezésre jogosulttal írásban elegendő előbb a rendelkező részt közölni,⁷⁹ vagyis arra is figyelemmel, hogy rövidített, sőt immár részben rövidített indokolásnak is helye lehet, praktikusnak csak azt a határozatot, illetve a határozat azon részét kell részletesen indokolni, melyet sérelmeznek.⁸⁰

A jogerős és véglegesség megkülönböztetése dog-

⁷⁵ Be. 445. § (10) bek.

⁷⁶ Ezenkívül a távmeghallgatás esetén a felvételt szintén meg kell őrizni [Be. 125. § (2) bek.], így mivel ez esetben a technika adott, mindenképp megfontolandó az egész eljárási cselekményt kép- és hangfelvétellel jegyzőkönyvvezni.

⁷⁷ Be. 452. § (1) bek.

⁷⁸ Be. 452. § (2) bek.

⁷⁹ Be. 455. § (5) bek.

⁸⁰ Abban nagy vita volt, és részben van is, hogy a távollévő terhelt esetén is elegendő-e a rendelkező részt kézbesíteni, és ha senki nem fellebbez, készíthető-e rövidített indokolás, de a 2018. november 12. és 14. napja közötti országos kollégiumvezetői értekezlet egyelőre arra az álláspontra helyezkedett, hogy elegendő.

matikailag helyeselhető. Jelentéktelennek tűnő, de a mindennapi ügyvitelben mégis igen fontos változás, az az, hogy a törvény taxatívén meghatározza azon nem ügydöntő végzéseket, melyeket véglegesítő záradékkal kell ellátni.⁸¹ A könnyebbéséget az itt fel nem sorolt, de tömegével előforduló végzések, elsősorban a különféle díjmegállapító határozatok jelentik.

A Be. igen kurta LXIX. fejezetét vizslatva továbbá egyből szembetűnik, hogy a bírósági titkár eljárásának esetköreit az új jogszabály lényegében a korábbi-val egyezően nevesíti, illetve a rendbíróság kiszabása lehetőségének megszüntetésével még szűkíti is.⁸² Noha azt a jövőben is feltétlenül fenntartandónak tartom, hogy tárgyalást és nyilvános ülést kizárólag bíró tarthat, vélhetően nagyobb munkaszervezési rugalmasságot jelentene a bíróságnak olyasféle szabályozás, hogy bíró helyett – ha a törvény kivételt nem tesz – titkár is eljárhat, azonban tárgyalás és nyilvános ülés tartására nem jogszerű.

3. A bírósági eljárás hatékonyságát szolgáló új szabályozás

3.1. A nyomozási bíró eljárása

A bírósági eljárás konkrét szabályait a törvény – helyesen – a nyomozási bíróra vonatkozó rendelkezésekkel kezdi. A személyi szabadságot korlátozó új kényszerintézkedésként bevezetett büntetőfelügyelet alkalmazása a nagyfokú egyéniesítésre figyelemmel, főleg kezdetben, nagyobb körülmények között igényel, egyebekben azonban a változások apró, de következetes rendszere kifejezetten a bíróságok tehermentesítése irányába mutatnak.

A letartóztatás többször hangsúlyozott *ultima ratio* jellege koncepciók változásnak tűnhetik, de valójában csak a korábbi jogszabály rendelkezései jelennek meg cizelláltabban.⁸³ A nyomozási bíró eljárása összességében egyszerűsödni látszik, ennek egyik – távolról sem legfőbb – oka, hogy a házi őrizet helyébe lépett büntetőfelügyelet immár 4 hónapra rendelhető el, és ugyanennyi időre hosszabbítható.⁸⁴

A nyomozási bíró hatásköre érdemben változatlan azzal a fontos kivétellel, hogy a vádemelés előtt a zár alá vétel elrendelése megszűnik a nyomozó hatóság,

⁸¹ Be. 462. § A két fő csoportot a halasztó hatályú fellebbezéssel sérelmezhető és a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedésekről rendelkező végzések jelentik.

⁸² Be. 426. § vö. korábbi Be. 235. § (2) bek. Emellett változatlanul eljárhatnak egyes egyéb ügyekben, pl. büntetővégzés (régbben tárgyalás mellőzése) esetén, ha a különjárást az ügyész indítványozta.

⁸³ Be. 276. § (1) bek., b) pontja és 277. § (4) bekezdése, illetve korábbi Be. 60. § (2) bek.

⁸⁴ Be. 289. § (1) és (2) bek.

az ügyész és a bíróság között.⁸⁵ E hatásköri megosztást illetően, a bíróság hatáskörében marad a polgári jogi igény biztosítására irányuló zár alá vétel elrendelése, amely teljesen egyértelmű szabály, más kérdés – és erre az indokolás sem ad támpontot –, hogy miért nem kerülhetett ez is az ügyész hatáskörébe. Az mindenestre aligha segíti a jogi képviselő nélkül eljáró sértetteket, hogy pontos, a bíróság döntésére irányuló konkrét kérelmet kell előterjeszteniük.⁸⁶ A bíróság rendeli el továbbá a zár alá vételt akkor, ha az érintett vagyon értéke a 100 millió Ft-ot meghaladja. Utóbbi esetben az a kérdés, hogy ezt honnan lehet tudni, hiszen a készpénzt kivéve ez olyan szakkérdés, melyre a nyomozó hatóság bizonyítást rendszerint nem folytat.⁸⁷ Itt említendő továbbá, hogy a gyermekkorú tanú kihallgatása szintén megszűnt nyomozási bírói hatáskör lenni.

Korábban vitatott volt, hogy a vádemelést megelőzően a házi őrizet ideiglenes feloldására az ügyész vagy a bíróság rendelkezett hatáskörrel, melyet végül a Kúria döntött el tavaly, és utóbbi álláspontját átvéve az új jogszabály is világosan kimondja, hogy a büntügyi felügyelet, illetve a nem a sértett által indítványozott távortartás szabályaitól való ideiglenes eltérés esetén az ügyésznek kell intézkednie.⁸⁸

A nyomozási bíró eljárása változatlanul ülésen vagy az iratok alapján történik. A nóvum az, hogy ülés tartására ritkábban van szükség, mely egyértelműen a munkaterhet csökkenti. A letartóztatás elrendelése, meghosszabbítása mindenben a korábbi törvénynek megfelelően történik, a Be. által eleve erősen preferált enyhébb kényszerintézkedés esetén viszont kizárólag az elrendelésre kerül sor az ülésen, a hosszabbítás minden esetben az iratok alapján történhet.⁸⁹

A jogalkotónak arra is gondja volt, hogy az ülés tartásának kötelező esetei közül gondosan kigyomlálja mindazokat, amikor az ülésnek eddig sem volt különösebben értelme, illetve az pusztán formális volt. Ilyen eset a kizárt, elkésett vagy nem jogosulttól származó indítvány, illetőleg ha a távortartást a sértett indítványozza, de annak feltételei nem állnak fenn (pl. a feljelentésében megjelölt személyt ki sem hallgatták gyanúsítottként).⁹⁰ Nem kell továbbá ülést tartani személyi szabadságot a fennállónál enyhébb fokban korlátozó új kényszerintézkedés elrendelésekor, ideértve azt a kissé nehezen elképzelhető esetet is, ha az ügyési indítvány egyébként a letartóztatás meghosszabbítására irányul, de a bíróság már előzetesen – a ter-

helt meghallgatása nélkül – az enyhébb kényszerintézkedés mellett dönt.⁹¹

Amennyiben az indítványt az ügyész terjesztette elő, és a bíróság az ülésen azt állapítja meg, hogy az ülés megtartásának feltételei hiányoznak, úgy a bíróság az indítvány elutasítása helyett az iratokat határozathozatal nélkül visszaadja az ügyésznek.⁹² Ez kétségkívül kényelmes megoldásnak ígérkezik a bíróság számára, ha viszont az ügyész vitatja, hogy hiányoznának az ülés feltételei, akkor semmiféle jogorvoslat nem illeti meg.

A jogorvoslat szabályai egyebekben nagyjából változatlanok. A törvényszék a fellebbezést főszabályként továbbra is tanácsulésen bírálja el, azonban köteles ülést tartani a letartóztatás elrendelésére irányuló indítvány elutasítása esetén, ha a felek bármelyike ezt indítványozza.⁹³ Ezt előrelépésként kizárólag ahhoz képest értékelhetjük, hogy a törvény tervezete szerint ilyenkor minden esetben, indítvány nélkül is kötelező lett volna az ülés. Egyebekben viszont mindez a nélkül növeli a törvényszékek munkaterhet, hogy reális hozadéka lenne. Igen kétséges ugyanis, hogy milyen újdonság hangozhat el egy ilyen ülésen, amely mindössze néhány nappal az elsőfokú bíróság ülését követően történik. Az természetesen elképzelhető, hogy az elsőfokú bíróság valamely jelentős kérdésre elmulasztja nyilatkozni a gyanúsítottat, viszont ennek pótlására ez esetben a törvényszék saját elhatározása alapján is tarthat ülést.⁹⁴ Ezen utóbbi megoldást tehát elegendő lenne fenntartani az ülés tartására irányuló kötelezettség eltörlése mellett.

3.2. A tárgyalás előkészítése

A bírósági eljárást érintő legjelentősebb, az egész eljárás dinamikáját átformáló változások a tárgyalás előkészítésére, a kötelező előkészítő ülésre koncentrálnak, melytől a jogalkotó az eljárások érdemi gyorsulását, a szükségtelen bizonyítás megelőzését várja.⁹⁵

Maga az előkészítő ülés távortól sem új jogintézmény, kötelező azonban csak akkor volt, ha a kényszerintézkedés fenntartása alapjául az ügyész új okra hivatkozott, vagy ha a vádlott közvetítői eljárás lefolytatását kérte.⁹⁶ Ehhez képest – egyes különjárásoktól eltekintve – előkészítő ülést minden ügyben, meglehetősen szigorú határidők közé terelten, kötelezően tartani kell: az ülés vádirat kézbesítésétől számított három hónapon belül, de bizonyos esetekben a védő indítványára egy hónapon túl, és minden esetben oly módon kell tartani, hogy az idézések és az értesítések kézbesítése a határnapot megelőzően legalább tizenöt

⁸⁵ Be. 464. §, 327. § (2) bek.

⁸⁶ Lásd: Be. 325. §; a pontos, a zár alá venni kért vagyontárgyak megjelölését is tartalmazó petitum megkövetelése éppen hogy az ügyésznek és a nyomozó hatóságnak spórolja meg a gyanúsított vagyoni helyzetének kimunkálását.

⁸⁷ A harmadik eset a teljesség kedvéért a kevert vagyon, melynek egy részére nincs helye vagyonelkobzásnak – a gyakorlatban minden bizonnyal ez fordul elő majd a legritkábban.

⁸⁸ 4/2018. BJE, Be. 292. § (1) bekezdés a) pontja.

⁸⁹ Vö.: Be. 466. § (1) bek.

⁹⁰ Be. 466. § (2) bek. a) és e) pontja.

⁹¹ Be. 466. § (2) bek. e) és d) pont.

⁹² Be. 477. § (1) bek.

⁹³ Be. 480. § (3) bek. Ilyen indítványt nem csak a fellebbező terjeszthet elő.

⁹⁴ Be. 481. § (4) bek.

⁹⁵ Lásd a Be. 499. §-ához fűzött miniszteri indokolást.

⁹⁶ Korábbi Be. 272. § (2) bek. b) pont. Utóbbi esetben viszont teljesen diszfunkcionális módon akkor is kötelező volt az előkészítő ülés, ha a közvetítői eljárás törvényi előfeltételei egyebekben hiányoztak.

nappal történjék meg.⁹⁷ Bármennyit javult is a bíróságok időszerűsége az elmúlt években, az kérdésesnek tűnik, hogy a megfelelő időpont mennyiben lesz kiszakozható, a három hónapos határidő elmulasztásának mindazonáltal jogkövetkezménye nincs.

Hogy milyen mélyen átszövi az új törvény szövetét a terhelti beismerés elősegítése, az külön tanulmány tárgya lehetne. Az azonban bizonyos, hogy a beismerő vallomáshoz fűződő előnyök a legmarkánsabban az előkészítő eljárásban jelennek meg. Az előkészítő ülés kulcsmomentuma ugyanis az, hogy a bíróság részletes írásbeli, majd szóbeli figyelmeztetéseket követően kérdést intéz a vádlotthoz, hogy bűnösségét beismeri-e.⁹⁸

Utóbbi kérdésre értelemszerűen alapvetően kétféle válasz adható. Amennyiben a vádlott magát bűnösnek vallja, és emellett a tárgyaláshoz való jogáról lemond (és ebben a vonatkozásban valóban jogról beszélhetünk), úgy a bíróság a vádlott kihallgatása alapján kizárólag e beismerés aggálytalanságát vizsgálja, és ha kételye nem merül fel, a nyilatkozatot egy nem fellebbezhető végzéssel elfogadja.⁹⁹ A vizsgálat tárgyát egyrésztől az képezi, hogy a vádlott nyilatkozata egyértelmű-e, önkéntes-e, annak természetét és következményeit érti-e – ez nem okozhat gondot. Kérdés viszont, miként értelmezendő az, hogy a vádlott beszámítási képessége iránt sem mutatkozik észszerű kétely. Elfogadható-e a bűnösség beismerése, ha a vádlott a beszámítási képességét érintően kóros elmeállapotú? Amennyiben beszámítási képessége teljes egészében hiányzik, úgy a válasz nemleges, de ez egyébként is büntethetőségi akadály. Miként kezelendő viszont az a helyzet, ha a vádlott beszámítási képessége a vád tárgyává tett cselekményt illetően korlátozott? Attól még ugyanis, ha valakinek – a példa kedvéért – a személyiségzavara megkönnyítette a terhére rótt indulati cselekmény elkövetését, és a felismerésnek megfelelő magatartás tanúsításában enyhe fokban korlátozta, még könnyen elképzelhető, sőt valószínű, hogy a beismerés következményeit az ülésen megértette. Ugyanez erősen kétséges, ha pl. a felismerési képességet a vádlott gyengeelméjűsége korlátozza súlyos fokban. Ha tehát senkit nem akarunk kizárni az előkészítő ülésen tett beismeréshez fűződő vitathatatlan előnyökből, akkor csak az a válasz adható, hogy ilyen esetekben a beismerő vallomás elfogadhatósága a bíró élettapasztalatára, emberismeretére hagyatkozva, különös gonddal vizsgálandó.

Előnyök ugyanis akadhatnak. Az előkészítő ülésen tett beismerő vallomásra az ügyész a vádiratban a büntetékiszabást illetően konkrét indítványt tehet, melynél hátrányosabb jogkövetkezményt a bíróság a beismerés elfogadása esetén nem alkalmazhat.¹⁰⁰ Bár ritka az, hogy a bíróság az ügyészi indítványban foglaltaknál súlyosabb büntetést szab ki, látni kell, hogy ez esetben az ügyészi indítvány a magyar büntetőeljárás

eddig hagyományával szakítva, a bíróságot is köti.¹⁰¹ Ezen indítvány az ügyésznek nem kötelessége, csupán lehetőség számára, ha azonban nem él vele, az előkészítő ülés részben kiüresedik.¹⁰²

A vádlott a saját szempontjából nézve tehát egy nagyjából konkrét ajánlattal áll szemben, hiszen a vádirat kézbesítésétől fogva tisztában lehet azzal, hogy beismerése esetén milyen maximális szankcióval számolhat. Ez nem kevés felelősséget ad az ügyésznek. Ha ugyanis az ügyész abból indul ki, hogy „az enyhébb büntetésnek is meg kell felelnie a társadalom védelmének, (...) az állam büntető igényének érvényesítése nem szenvedhet csorbát”,¹⁰³ akkor félő, hogy a vádlott úgy érzi, semmit sem „nyerne” a beismeréssel: a büntetőeljárás maradéktalan lefolytatásával, sőt elhúzásával azonos vagy akár enyhébb szankcióban bízhat. Annak eldöntésében, hogy a vádlott az adott konkrét ügyben beismeréssel vagy tagadással jár jobban, a korábbiakban is jelentősebb szerep jut továbbá a védőnek.

A beismerés esetére kilátásba helyezett szankciónak mindenképpen méltányosnak illik lennie, ugyanis a beismerésnek ára is van: a bíróság által elfogadott beismerésre alapítottan a bűnösség megállapítása, a vádval egyező tényállás és minősítés miatt nincs helye fellebbezésnek.¹⁰⁴ Praktikusan tehát ez esetben kizárólag a büntetékiszabás és a járulékos kérdések sérelmezhetők.

Ami a további eljárási kérdéseket illeti, a vádlott beismerését elfogadó végzés kihirdetését követően a bíróság kihallgatja a vádlottat a büntetékiszabási kérdésekre is,¹⁰⁵ mely kissé nehezen értelmezhető, hiszen a végzést a bíróság eleve a vádlott kihallgatását követően hozza meg, a kihallgatás pedig szükségszerűen éppen a vádlott releváns személyi körülményeivel kezdődik. Ezt követően mindenesetre felszólalások következnek, majd a bíróság az érdemi tárgyalás lefolytatása nélkül, az előkészítő ülésen ítéletet hoz,¹⁰⁶ mely ellen ráadásul a fellebbezési jog a fentebb írtak szerint korlátozott.

Ha a vádlott a bűnösségét nem ismeri be, vagy annak elfogadását a bíróság megtagadja, úgy az előkészítő eljárás célja a későbbi bizonyítás irányának meghatározása. Bár a törvény miniszteri indokolása szerint az elfogadást megtagadó végzés ellen sincs helye fellebbezésnek – így ez lehetett a jogalkotó eredeti szándéka –, a törvényszöveg ténylegesen ezt csak a beismerést elfogadó végzésnél mondja ki.¹⁰⁷ Előbbi esetben a fellebbezés nem halasztó hatályú, de ettől még

¹⁰¹ Ezt a szabályt kikerülni, finoman szólva sem elegáns módon, a beismerés elfogadásának megtagadásával lehetne.

¹⁰² Tapasztalatunk szerint az eddig érkezett vádiratok az indítványt kivétel nélkül tartalmazzák.

¹⁰³ Oláh Edit: A fehér holló esete, avagy lemondás a tárgyalásról a büntetőeljárás gyorsítására szolgáló eszközök tárházában. In: Ügyészek lapja 22. évf. 6. sz. (2015) 71–78. o., 73. o.

¹⁰⁴ Be. 580. § (2) bek.

¹⁰⁵ Be. 504. § (4) bek.

¹⁰⁶ Be. 504. § (5) és (6) bek.

¹⁰⁷ Be. 504–505. §-ához fűzött miniszteri indokolás; illetve Be. 504. § (3) bek.

⁹⁷ Be. 499. § (2) és (3) bekezdés, 500. § (4) bek.

⁹⁸ Be. 500. § (2) bekezdés, 502. § (3) és (5) bek.

⁹⁹ Lásd részleteiben: Be. 504. § (1)–(3) bek.

¹⁰⁰ Be. 422. § (4) bek., 565. § (2) bek.

kérdéses, hogy elbírálásáig célszerű-e érdemi tárgyalásba bocsátkozni. Utóbbi esetben viszont arról hallgat a törvény, hogy ezen végzést a bíróság köteles-e indokolni.¹⁰⁸

Amennyiben tehát nincs elfogadott beismerő vallomás, akkor a vádlott – már ha egyáltalán tesz vallomást – továbbra is megjelölhet olyan tényeket, melyek valóságát elfogadja, sőt előbbi vagy a védő indítványára az ügyész is elfogadhat a vádlott vagy a védő által állított egyes tényeket.¹⁰⁹ Mivel a bizonyítási eljárás azon általános szabályai szerint, mint láthattuk, a felek által egyezően elfogadott tényekre nem kell a bizonyítást lefolytatni, célszerűnek mutatkozik ezen ténykérdések minél teljesebb körű tisztázása az előkészítő ülésen.

A vádlott és a védő bizonyítási indítványt, illetve bizonyíték kirekesztésére irányuló indítványt is itt terjeszthet elő.¹¹⁰ A bizonyítási indítvány előterjesztésének jogát a törvény további rendelkezései kötelezettséggé szigorítják. A perkoncentráció jegyében bizonyítási indítvány a tárgyaláson ugyanis már csak jelentős korlátokkal terjeszthető elő, mégpedig akkor, ha az indítvány alapjául szolgáló tények vagy bizonyítási eszköz az előkészítő ülést követően keletkezett, illetve arról az indítványozó önhibáján kívül később szerzett tudomást; avagy az indítvány valamely más bizonyítási eszköz cáfolatára szolgál, és ez csak a már lefolytatott bizonyításból vált az indítványozó számára felismerhetővé.¹¹¹ Előzetesen ezen szabályokat nem túl meglepő módon a védők tartják a leginkább aggályosnak: Bánáti János szerint az előkészítő ülésen pl. a védő gyakran nincs abban a helyzetben, hogy felmérje, hogy védence érdekében szükséges-e egy adott bizonyítási indítvány előterjesztése. Elképzelhető ugyanis, hogy a védő saját indítványa előterjesztését attól tenné függővé, hogy a vád által indítványozott bizonyítás hatására milyen módon, milyen irányban fejlődik az eljárás.¹¹²

Ha tárgyalást kell tartani – és ez járulékos kérdések körében még teljes beismerés esetén is előfordulhat –, a tárgyalást a bíróság nyomban kitűzheti, illetve egyszerűbb ügyekben nyomban meg is tarthatja.¹¹³

Az eddigiek a legegyszerűbb „felállásra” vonatkoznak. Ha a vád tárgyat több bűncselekmény képezi, és a vádlott bűnösségét csak azok egy részében ismeri be, akkor az egyéb feltételek fennállta esetén a bíróság ezen nyilatkozatot szintén végzéssel fogadja el. Ilyenkor a bíróság fő szabályként a vádról egységesen, tárgyaláson határoz, azonban a beismeréssel érintett tényállásokra bizonyítást nem folytathat le,¹¹⁴ és ezen

cselekmények kapcsán a fellebbezési jog a fentiek szerint korlátozott. A törvény emellett lehetőséget ad arra is, hogy ha „egyéb feltételei fennállnak”, a bíróság a beismert bűncselekmények vonatkozásában az ügyet elkülönítve ítéletet hozzon.¹¹⁵ A halmazati büntetés-kiszabási szabályokra figyelemmel utóbbi realitása igencsak kétséges.

Több vádlottas ügyben az előkészítő ülés egyben is, vádlottanként külön-külön is, akár az ügyeket elkülönítve, akár anélkül megtartható.¹¹⁶ Erre a nagyfokú rugalmasságra szükség is lesz, hiszen az előkészítő ülésen a vádlott és védő jelenléte kivétel nélkül kötelező,¹¹⁷ márpedig a vádlottak számával egyenes arányban növekszik annak valószínűsége, hogy valamelyikük igazoltan vagy anélkül távol marad. Az ülésen az adott vádlott saját védője jelenléte kötelező, más vádlottak védője pedig jelen lehet.¹¹⁸

A vádlottak számával exponenciálisan nő a lehetőségek száma is: egyikük pl. beismer, a másik részben, a harmadik egészében tagad, míg a negyedik meg sem jelenik... Ilyenkor a bűnösségét maradéktalanul beismerő vádlottal szemben ítélet hozható, és bár az eljárás későbbi szakaszában tanúként a vallomástételt megtagadhatja, korábbi vallomása a bizonyítás során felhasználható marad.¹¹⁹ A dolog lehetséges hátulütője az, hogy egyrészt így egy ügyben több (sok) ítélet születik, mely az áttekintést nem fogja megkönnyíteni, ahogy az sem, ha több vádlottal szemben a tárgyalás már megkezdhető, azonban egyiküknek az előkészítő ülésen való jelenlétét még nem sikerült biztosítani.

Az előkészítő ülést összességében értékelve, további ellenérvként az jelölhető meg, hogy bármennyire is gyorsíthat a jogintézmény egyes konkrét ügyeken, akár azok „leszalámizásával”, más ügyekben időpocsékolásnak tűnik. A bűnösségét következetesen tagadó, emellett vallomást esetleg egyáltalán nem tevő, és az előkészítő ülésen semmilyen együttműködést nem tanúsító terhelt esetén megtartott előkészítő ülés ugyanis egyik funkcióját sem töltheti be, hiszen sem a bizonyítás kereteit nem jelöli ki, sem az ügy egyszerűsített elbírálása nem történik meg. A helyes egyensúly megtalálása kritikus fontosságú. Így megfontolandó lenne olyan szabályozás, hogy amennyiben a terhelt a vádemelésig érdemi vallomást nem tett, és az ügyész sem indítványozza, előkészítő ülést a bíróság kizárólag akkor köteles tartani, ha azt a vád kézbesítésétől számított észszerű határidőn belül a vádlott vagy védője indítványozza. Ebben az esetben a bizonyítási indítványok előterjeszthetőségét az első tárgyalásra kellene korlátozni, ily módon megspórolva a formálissá váló előkészítő ülésre fordított hónapokat.

A tárgyalás előkészítésének egyéb szabályai közül

¹⁰⁸ Nézetem szerint megfellebbezhető lenne akár a pervezető végzés fogalmának; a 2018. június 6–8. közötti országos kollégiumvezetői értekezlet e kérdés kapcsán csupán annyit rögzített, hogy a beismerés elfogadását megtagadó végzés nem tekinthető pervezető jellegűnek.

¹⁰⁹ Be. 506. § (3) és (6) bek.

¹¹⁰ Be. 506. § (4) és (5) bek.

¹¹¹ Be. 520. § (1) bek.

¹¹² Bánáti: i. m. 92. o.

¹¹³ Be. 508. § a) pontja, illetve 505. § (4) bek.

¹¹⁴ Be. 503. § (1) bekezdés, 521. § (1) bek.

¹¹⁵ Be. 503. § (2) bek.

¹¹⁶ Be. 499. § (6) bek.

¹¹⁷ Be. 499. § (5) bek.

¹¹⁸ 2018. november 12. és 14. napja közötti országos kollégiumvezetői értekezlet. Az álláspont az továbbá egyelőre, hogy minden vádlottól csak a saját védője kérdezhető (2018. november 12. és 14. napja közötti országos kollégiumvezetői értekezlet; Szegedi Ítéletábrla 2018. december 7-i ülése).

¹¹⁹ Be. 175. § (5) bek.

annyi emelendő ki, hogy amennyiben a vádirat nem felel meg a törvényes vád legalapvetőbb, taxatív meghatározott feltételeinek, úgy a bíróság immár köteles felhívni az ügyészséget a vádirat hiányosságainak pótlására, és az eljárást csak ezt követően szüntetheti meg.¹²⁰ Ez sem a tisztább funkciómegosztást nem szolgálja, sem az eljárást nem gyorsítja.¹²¹ A vádirat egyéb kellékeit illetően a bíróság az ügyészt hiánypótlásra immáron kizárólag a bizonyítási eszközök megjelölésének elmulasztása esetén hívhatja fel, és arra is, kizárólag az előkészítő ülés megkezdését megelőzően,¹²² a vádirat esetleges egyéb hiányosságait pedig el kell fogadnia.

3.3. Az elsőfokú tárgyalás

A tárgyalás előkészítéséhez képest magának a tárgyalásnak a szabályai kevesebbet változtak. Az előkészítő ülés megváltoztatja az egész eljárás dinamikáját, így a reformok nagyobb része ehhez kapcsolódik, a kötelezővé vált előkészítő ülés és a tárgyalás megfelelő összekötését szolgálja. Emellett több kisebb, az eljárást gyorsabbá, észszerűbbé tévő egyéb változásra is sor került.

A tárgyalás megnyitása, a jelenlévők számbavétele stb. az ismert és jól megszokott módon történik,¹²³ a fő változást a már írtak szerint az jelenti, hogy a vádlott a tárgyalási jelenléte – szemben az előkészítő üléssel – nem minden esetben kötelező. Bár a bíróságnak erre normatív kötelezettsége nincs, de célszerűnek látszik az előkészítő ülésen azt is tisztázni, hogy a vádlott az eljárás későbbi szakaszában személyesen részt kíván-e venni.¹²⁴

A tárgyalás megkezdése annyiban alakul eltérően, hogy mivel az előkészítő ülésen a vád már ismertetésre került, azt ismertetnie az ügyésznek kizárólag akkor kell, ha az ülésen erre mégse került sor, vagy az ott jelen nem volt sértett a tárgyaláson ezt indítványozza. Előbbi esetben az ismertetés a vádlott, vagy hozzájárulásával a védő indítványára – amiképpen az előkészítő ülésen is – mellőzhető.¹²⁵ Ha az előkészítő ülésen a bíróság elfogadta a bűnösség beismerését, akkor az erről hozott végzést kell a vád helyet ismertetni.¹²⁶ A részbeni beismerésről a törvény kifejezetten nem rendelkezik: ilyenkor a végzés ismertetését követően a vádnak csupán azon tényállásait és azokhoz kapcsolódó jogi minősítését kell ismertetni, melyeket a beismerés nem érint.

Abban önmagában nincs változás, hogy a bizonyí-

tási eljárás a vádlott kihallgatásával kezdődik. Mivel azonban ez az előkészítő ülésen is megtörténik, a felesleges ismétlések elkerülése érdekében a vádlott kihallgatása mellőzhető, amennyiben az előkészítő ülésen már tett vallomást.¹²⁷ Ezzel a szabállyal kapcsolatban két dolgot szükséges kiemelni. Egyrészt a kihallgatás mellőzése is csupán lehetőség, nem kötelező, a bíróság bármikor dönthet úgy, hogy a vádlottat ismételten kihallgatja. Másrészt a törvény megfogalmazása szerint viszont a kihallgatása csak akkor mellőzhető, ha a vádlott korábban vallomást tett. Amennyiben viszont a vallomástételt megtagadta, úgy ezek szerint újra meg kell próbálni kihallgatni – más kérdés, hogy a vallomástételt természetesen ismételten megtagadhatja. Ami a vádlott figyelmeztetését illeti, magát a terhelti figyelmeztetést eljárási szakonként egy alkalommal kell közölni,¹²⁸ mely az előkészítő ülésen már megtörtént, a többlet-elem – ahogy eddig is – a tárgyaláson a kérdésfeltevési, indítványozási jogra, és korábbi vallomása ismertethetőségére való figyelmeztetés. Ehhez képest ugyanakkor a vádlott kihallgatásánál az új Be. is úgy fogalmaz, hogy a terhelti figyelmeztetésen *kívül* kell figyelmeztetni vádlottat az utóbbiakra.¹²⁹ Ez kisebb kohéziós zavarnak tűnik, mintha a korábbi törvényből átvett szabályozást a jogalkotó elmulasztotta volna az új jogintézményekhez csiszolni.¹³⁰

Előfordulhat, hogy a vádlott az előkészítő ülésen nem, de a tárgyaláson beismeri bűnösségét – erre legfőképpen az átmenet ideje alatt, a már kitűzött, folyamatban lévő ügyekben kell számítani. Ilyenkor az előkészítő ülés szabályainak „értelemszerű” alkalmazásával kell a beismerő nyilatkozatot végzéssel elfogadni.¹³¹ Az egyébként elég kazuisztikus jogszabály itt talán nem a legszerencsésebb helyen használ utaló normát. Az világos, hogy a vádlottól a tárgyalási szakban már nem kell és nem is lehet megkövetelni, hogy a tárgyaláshoz való jogáról lemondjon, illetve egyebekben a nyilatkozat egyértelműségét, önkéntességét stb. a már ismertetettek szerint kell vizsgálni. A kérdés az, hogy szükség van-e valamilyen további figyelmeztetésre, figyelemmel a jogkövetkezményekre. A jogkövetkezmény ugyanis a tárgyalási szakban az, hogy a vádlott kihallgatása után a bíróság, ha az ügy befejezésének nem látja akadályát (pl. nincs még egy másik, kihallgatásra váró vádlott), a bizonyítási eljárást befejezetté nyilvánítja,¹³² másrészt a tényállást itt is az elfogadott beismerésre alapítja, és a váddal egyező tényállás és jogi minősítés a fentiek szerint fellebbezésben sem

¹²⁰ Be. 493. § (1)–(3) bek.

¹²¹ Kiváltképp, hogy a vádirat hiányosságait az ügyész az új szabályok szerint két hónapon belül pótolhatja.

¹²² Be. 493. § (4) bek.

¹²³ Lásd részleteiben: Be. 514–516. §-ai.

¹²⁴ Erről természetesen írásban is tájékoztatást kap, de az ismétlés és a szóbeli magyarázat ez esetben aligha árthat.

¹²⁵ Be. 517. § (2) és (3) bek.; 502. § (2) bek.

¹²⁶ Be. 517. § (4) bek. Ez az eset feltételezi, hogy valamiért az előkészítő ülésen mégsem lehetett az ügyet befejezni, illetve így kell eljárni részleges beismerés esetén is.

¹²⁷ Be. 522. § (1) bek.

¹²⁸ Be. 185. § (2) bek.

¹²⁹ Be. 523. § (1) bek.

¹³⁰ Mindenesetre jelen jogszabályi környezetben egyelőre célszerű a vádlottat újfent teljeskörűen figyelmeztetni, a vallomása esetleges kirekesztése miatti megalapozatlanság elkerülése érdekében. Az, hogy a korábbi vallomás ismertetésére a vádlottat csak a tárgyaláson kell figyelmeztetni, arra is utalni látszik mindemellett, hogy az előkészítő ülésen a nyomozati vallomás ismertetésének nincs helye.

¹³¹ Be. 524. § (1) bek.

¹³² Be. 524. § (2) bek.

vitatható. *Nem* köti ilyenkor ugyanakkor már a bíróságot az ügyész büntetéskiszabási indítványa, hiszen az kifejezetten az előkészítő ülésen történő beismerésre vonatkozik. Mármost ha volt előkészítő ülés, akkor mindezekkel a vádlottnak tisztában kell lennie. Folyamatban lévő ügyben viszont a törvény kötelező rendelkezése ellenére is megkívánja a *fair* eljárást, hogy beismerése esetén a bíróság a vádlottat ezekre figyelmeztesse.

Az előkészítő eljárás kapcsán már említettük, hogy az előkészítő ülést követően a bizonyítási indítvány csak a megjelölt korlátokkal terjeszthető elő. Egy szabály mit sem ér szankciók nélkül, melyek ez esetben elég ambivalensre sikerültek, hozzátevé, hogy a processzuális igazság felé történő további elmozdulás nélkül sokkal jobb megoldás nem is igazán képzelhető el. Két lehetőség van:

Amennyiben az indítványozott bizonyítás a tényállás tisztázásához nem szükséges, az indítványt a bíróság „érdemi indokolás nélkül is elutasíthatja.”¹³³ Valljuk be, ez nem érdemleges szankció, hiszen a szükségtelen bizonyításra irányuló indítványt akkor is el kell utasítani, ha az az előkészítő ülésen érkezett. Másrészt a megfogalmazás is kicsit zavaró, hiszen a bizonyítási indítványokról a bíróság pervezető végzéssel határoz, amit nemhogy érdemben, de sehogy sem kell indokolni (csak majd az ügydöntő határozatban).

Ha viszont az indítványozott bizonyítás lefolytatása nélkül a tényállás nem tisztázható, a bíróság a bizonyítást továbbra is köteles lefolytatni, az egyetlen – immáron a valódi – jogkövetkezmény az, hogy ha az indítvány az eljárás elhúzására alkalmas, tájékoztathatja az ügyészség vezetőjét, míg más indítványozó rendbírsággal sújtható.¹³⁴

Hogy a késedelmes bizonyítási indítványokat a bíróságok rendbírsággal mennyire szankcionálják, annak gyakorlata csak hosszabb idő alatt alakulhat ki. Ezt a fegyvert mindazonáltal alapvetően a kirívó esetekre célszerű tartogatni. A vélt vagy valós igazáért küzdő vádlottal szembeni túlzott szigor már érdemi védekezését korlátozná, mely az eljárás tisztességségével nem egyeztethető össze. A védőktől nagyobb körültekintés és a jogszabály ismerete várható el, így a célzott időhúzás a mulasztás súlyától függően nem maradhat értékelés nélkül. Egyet lehet érteni ugyanakkor az ügyvédi kar bizonyos aggályaival is, hiszen ha az indítvány szabálytalan előterjesztésének oka az, hogy maga a vádlott közölt késve új információt védőjével, úgy utóbbi az ügyvédi titok megsértése nélkül az önhiba hiányát nem tudja valószínűsíteni.¹³⁵ Mind ezt továbbgondolva viszont könnyen kialakulhat az a gyakorlat is, hogy a potenciálisan szankcionálható indítványokat vagy maga a vádlott terjeszti elő, vagy a védő az ügyvédi titokra hivatkozik.

A többi pozitív változás már független az előkészítő

üléstől. A tanú korábbi vallomása immár ügyészi indítvány nélkül, hivatalból is ismertethető, ha a tárgyaláson történő kihallgatását a bíróság nem tartja szükségesnek, és azt a vádlott vagy a védő sem indítványozza.¹³⁶ Minthogy valamely irat ismertetése eddig is tartalma lényegi részének megjelölését jelentette, a különbségtétel inkább szemantikai, de jól kitapintható a jogalkotó azon szándéka, hogy elejét vegye a végtelenbe nyúló felolvasásoknak abból, hogy a törvény következetesen a vád, korábbi vallomás, okirat *lényegének* ismertetését írja elő. A bizonyítási eljárást követő perbeszéd írásban is benyújthatóak, mely esetben elegendő azok lényegének ismertetése is.¹³⁷ Noha mindenkinek módot kell biztosítani, hogy az ügyre vonatkozó álláspontját háborítatlanul és szabadon kifejthesse, egyes szélsőséges esetekben hasznos, mondhatni hiánypótló lehet azon új rendelkezés, hogy a perbeszéd (utolsó szó) esetén is megvonható a szó, ha az az eljárás elhúzását célozza.¹³⁸

Sikerült a tárgyalás folytonosságának szabályait is a realitásokhoz igazítani. Időtűllépés esetén a tárgyalást ezen túl csak a felek indítványára kell megismételni; az ismétlés pedig mind ebben az esetben, mind tanácsváltás esetén kizárólag a tárgyalás korábbi anyag lényegének ismertetésével történhet.¹³⁹ Az ismertetést követően viszont a felek nemcsak észrevételeket tehetnek és az ismertetés kiegészítését kérhetik, de valamely eljárási cselekmény megismétlésére is tehetnek indítványt.¹⁴⁰ Egyes álláspontok szerint a tárgyalás anyagának ismertetésével történő megismétlés tanácsváltás esetén túl sokat áldoz a közvetlenség elvéből az egyszerűség oltárán,¹⁴¹ azonban a közvetlenség elve nem lehet abszolút, és sem a hatályos, sem a legutóbbi szabályozás nem zárja el attól az ügy új bíráját, hogy bármely bizonyítékot személyesen újból megvizsgáljon.

3.4. Az elsőfokú bíróság határozatai és a fellebbezési jog

A bíróság ügydöntő határozatainak rendelkező része gyakorlatilag változatlan. A korábbival azonosan alakul a teljes terjedelmű indokolás is. Kedvező változásokat a teljes vagy részleges rövidített indokolás esetén láthatunk, ami szorosan összefügg fellebbezési jog és a felülbírálat terjedelmének újraszabályozásával.

A fellebbező ugyanis köteles megjelölni, hogy fellebbezése az ítélet mely rendelkezése, vagy az indokolás mely része ellen irányul; illetve több bűncselekmény esetén azt is, hogy melyik cselekményre vonat-

¹³⁶ Be. 527. § (2) bek. Tehát az ismertetésre annak ellenére is sor kerülhet, hogy az ügyész a vádban a tanú tárgyaláson történő kihallgatását indítványozta.

¹³⁷ Be. 541. § (5) bek.

¹³⁸ Be. 546. § (2) bek.; erre a felet előzetesen figyelmeztetni kell.

¹³⁹ Be. 518. § (3) bek.

¹⁴⁰ Be. 518. § (4) bek.

¹⁴¹ Fantoly Zsannett: Hatékonysági problémák, azaz a hazai büntetőeljárás gyakorlati visszásságai. In: Acta juridica et politica Tom. LXXIV. Ünnepi kötet Dr. Cséka Ervin professzor 90. születésnapjára. 2012. 119–130. o.; 122. o.

¹³³ Be. 520. § (5) bek.

¹³⁴ Be. 520. § (6) bek.

¹³⁵ Bánáti: i. m. 94. o.

kozik.¹⁴² Az ügyész és a védő mindezek mellett a fellebbezést indokolni is köteles, mely elmulasztása esetén a bíróságnak az ügyészség vezetőjét tájékoztatnia kell, míg a védőt rendbírsággal sújthatja, utóbbira azonban nem köteles.¹⁴³ A fellebbezés pontos irányát a vádlottnak is meg kell jelölnie, ha azonban ezt kérdés ellenére sem teszi meg, olybá kell tekinteni, hogy fellebbezése az ítélet valamennyi rendelkezése ellen került bejelentésre.¹⁴⁴ A vádlott nem kötelező jelenléte miatt az ítéletet a bíróság a vádlottal a korábbiakhoz képest gyakrabban nem kihirdetés, hanem kézbesítés útján közli. A törvény betűje szerint a fellebbezés tartalmát annak bejelentésekor kell tisztázni, ez azonban nem lehet akadálya annak, hogy a bíróság írásbeli fellebbezés esetén rövid határidővel felhívja a fellebbezőt a pontosításra.

A Be. kifejezetten kiemeli, hogy a fellebbezés irányulhat kizárólag a büntetés vagy intézkedés neme, mértéke, tartama, különféle nevesített járulékos kérdések vagy az indokolás ellen.¹⁴⁵ Ennek kiemelt jelentőségét az adja, hogy az ezen rendelkezések ellen előterjesztett fellebbezés utóbb nem terjeszthető ki,¹⁴⁶ a felülbírálat pedig – mint a következő fejezetben látni fogjuk – korlátozott. Amit a törvény homályban hagy, az a több bűncselekmény esetén a bűnösség kérdésében a cselekmények egy része vonatkozásában előterjesztett fellebbezés kiterjeszthetősége, e körben ugyanis korlátozó rendelkezést nem tartalmaz, azonban a gyakorlat abba az irányba kezd elmenni el, hogy a fellebbezés ilyenkor sem terjeszthető ki.¹⁴⁷

Utóbbi el is vezet minket az indokolás terjedelméhez. Az új törvény ugyanis nagyon helyesen és a gyakorlati igényeknek megfelelően azt a rendszert követi, hogy a vádra utaláson, tényálláson és annak Btk. szerinti minősítését túl minden ügyben azt – és csak azt – kell részletesen indokolni, melyet a fellebbezés sérelmez.¹⁴⁸ Ez leegyszerűsítve azt jelenti, hogy amennyiben a felek a büntetéskiszabást sérelmezik, akkor azt, illetve ha a bűnösség megállapítását csak valamely tényállás kapcsán sérelmezik, úgy a bizonyítékok értékelését, mérlegelését csak ezen a tényállással összefüggésben kell kifejtetni.¹⁴⁹ A csupán egyes cselekményeknél sérelmezett bűnösség esetén a fellebbezés esetleges kiterjesztése azért kritikus kérdés, mert az

¹⁴² Be. 584. § (1) és (2) bek.

¹⁴³ Be. 584. § (6) és (7) bek.

¹⁴⁴ Be. 584. § (4) bek.; ez valamennyi fellebbezőre érvényes.

¹⁴⁵ Be. 583. § (3) bek.

¹⁴⁶ Be. 584. § (3) bek.

¹⁴⁷ A Kommentár evidensnek veszi, hogy ilyenkor sem terjeszthető ki a fellebbezés, különösebb magyarázatot azonban erre nem tartalmaz (Belegi József (szerk.): Büntetőeljárás jog I–II. Kommentár a gyakorlat számára – Harmadik kiadás. Budapest, 2018.; 1173. o.; a továbbiakban: „Kommentár”). A Kúria, illetve a kollégiumvezetői értekezletek egyértelmű iránymutatást e körben egyelőre nem hoztak. Van olyan álláspont is, miszerint ez fogalmilag nem is a fellebbezés kiterjesztése körébe tartozik, és éppúgy kizárt a fellebbezés „kiterjesztése” a fellebbezéssel nem érintett cselekményre, mint a fellebbezéssel nem érintett vádlottra (Szegedi Ítéletábrla 2018. december 7-i ülése.)

¹⁴⁸ Lásd részleteiben: Be. 562. §.

¹⁴⁹ Ez adja a jelentőségét annak a már ismertetett új rendelkezésnek, hogy az írásba foglalás határideje a jogorvoslati határidő lejártával, vagy valamennyi nyilatkozat bejelentésével kezdődik.

előzetes félelmek szerint részben megalapozatlanná tenné az ítéletet.¹⁵⁰

A korlátozottá váló felülbírálattal összhangban a fellebbezés az ügydöntő határozat jogerőre emelkedését kizárólag abban a részben függeszti fel, melyet a másodfokú bíróság felülbírál.¹⁵¹ A részleges jogerőt is záradékkal kell tanúsítani, feltüntetve, hogy a határozat mely rendelkezése emelkedett jogerőre,¹⁵² záradékkal tanúsítani azonban a korábbi gyakorlatnak megfelelően csak egyes vádlottak vagy a felmentő rendelkezés kapcsán kell a jogerőt.

Arról hallgat a törvény, hogy a fellebbezésről való nyilatkozat-tétel előtt kell-e, és ha igen, miről tájékoztatni a felet. A már hivatkozottak szerint a bíróság pozitív kötelezettsége csupán a fellebbezés okának és irányának tisztázása, illetve a határozat kézbesítéssel való közlésekor a jogorvoslati tájékoztatásnak annyit kell tartalmaznia, hogy ki, milyen idő belül és hol fellebbezhet.¹⁵³ Azt vélelmezni kell, hogy az ügyész és a védő ismeri az eljárási szabályokat, viszont a vádlott – és esetenként egyéb fellebbezésre jogosult – esetén aggályos, ha annak tudta nélkül nyilatkozik, hogy ahhoz később kötve marad. E tájékoztatás szükségességét és mikéntjét a gyakorlat egyelőre arra jutott, hogy a fellebbezési jog terjedelméről, a részfellebbezésről és annak ki nem terjeszthetőségéről a vádlottat mind szóban, mind írásban egy átirattal tájékoztatni kell.¹⁵⁴ Tárgyaláson vagy nyilvános ülésen továbbá célszerű jegyzőkönyvezni azt is, hogy a vádlott a figyelmeztést megértette.¹⁵⁵

4. Jogorvoslatok

Láthattuk, az új törvény részben szakít a teljes felülbírálattal. A másodfokú bíróság ugyanis mostantól az ítéletnek csupán a fellebbezéssel érintett részét bírálja felül a kizárólag a büntetéskiszabást vagy járulékos kérdést sérelmező fellebbezés esetén, vagy ha több bűncselekmény közül a fellebbezés csak a cselekmények egy részére vonatkozik, illetve – és ez utóbbi eddig is így volt – ha több vádlott közül csak a vádlottak egy részét érinti.¹⁵⁶

A korlátozott fellebbezés sem köti mindenben a másodfokú bíróságot.¹⁵⁷ Ezen kivétel alóli kivételek elég széles mozgásteret adnak a másodfokú bíróságnak.

¹⁵⁰ A 2018. november 12. és 14. napja közötti országos kollégiumvezetői értekezlet egyelőre abban a kérdésben foglalt határozottan állást, hogy ilyen esetben a fellebbezés esetleges kiterjesztése sem vezethet hatályon kívül helyezésre.

¹⁵¹ Be. 457. §

¹⁵² Be. 459. § (2) bek.

¹⁵³ Be. 451. § (4) bek.

¹⁵⁴ Utóbbihoz rendelkezésre is áll egy központi nyomtatvány (a „B47” jelű).

¹⁵⁵ Ebből következik persze a kérdés, hogy mi a következménye, ha ez elmarad. A Szegedi Törvényszék Büntető Kollégiuma szerint ilyenkor teljes felülbírálatra kell, hogy sor kerüljön.

¹⁵⁶ Be. 590. § (3), (4) és (9) bek.

¹⁵⁷ Lásd részletesen: Be. 590. § (5) bek.

Az értelemszerű, hogy korlátozott felülbírálat esetén is hatályon kívül kell helyezni az elsőfokú ítéletet és az eljárást megszüntetni elévülés, halál, kegyelem, vádelejtés stb. esetén. Hatályon kívül kell helyezni emellett az elsőfokú ítéletet bármely abszolút hatályon kívül helyezési ok esetén is;¹⁵⁸ nincs helye viszont hatályon kívül helyezésének relatív eljárási szabálysértés vagy megalapozatlanság okán. Felül kell vizsgálni a bűncselekmény minősítésére vonatkozó rendelkezést, amely logikus is, hiszen azt mindenkor biztosítani kell, hogy a megállapított tényállás a cselekmény jogi minősítése összhangban legyen.

Kettő további esetkör igényel rövid kifejtést. Korlátozott felülbírálat esetén is felül kell vizsgálni ugyanis a bűnösség megállapítását, ha a terheltet fel kell menteni, vagy az eljárást vele szemben meg kell szüntetni. Mármost a megszüntetéssel semmi gond, a felmentés viszont bár ezt a törvény nem mondja ki konkrétan, jobbra csak bűncselekmény hiányán alapulhat, hiszen a megalapozottság kérdését a másodfokú bíróság nem vizsgálja, és a mérlegelésről a rövidített ítélet a fellebbezéssel nem érintett vádlott esetén nem is ad számot. Ez alól kivételt a teljes megalapozatlanság is csak akkor képez, ha a fellebbezéssel nem érintett vádlottra nézve a megismételt eljárásban kedvezőbb határozat várható.¹⁵⁹ A másik, ami elsőre furcsának tűnhet, az a büntetéskiszabás kötelező felülbírálata, hiszen a korlátozott fellebbezések túlnyomó többsége nyilvánvalóan eleve erre irányul. Egyéb esetekben a büntetéskiszabást a másodfokú bíróság kizárólag akkor bírálhatja felül, ha a bűnösség megállapítására vagy a bűncselekmény minősítésére vonatkozó rendelkezést is megváltoztatja.¹⁶⁰ A büntetéskiszabást akkor kell továbbá felülvizsgálni, ha a fellebbezés több bűncselekmény közül csak egyes bűncselekmények kapcsán sérelmezi akár a bűnösség megállapítását, akár a szankciót.¹⁶¹

Áttérve a továbbra is főszabálynak tekintett teljes felülbírálatra, a megalapozatlanságról kell még szót ejteni. Az nem változott, és nem is változhatott, hogy a teljes megalapozatlanság esetén az elsőfokú határozatot hatályon kívül kell helyezni.¹⁶² A megalapozatlanság következményei, mint már láthattuk, nem alkalmazandók a vádló tétlensége esetén. Minden más esetben a részbeni megalapozatlanságot a másodfokú bíróság ezentúl nemcsak kiküszöbölheti, hanem egyenesen köteles kiküszöbölni, és ennek érdekében ügyészi indítványra bizonyítást is vehet fel.¹⁶³ A másodfokú bíróságot ugyan az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás továbbra is köti, amely szabályt azonban feloldja, ha a fellebbezésben új tényt állítottak vagy új bizonyít-

tékra hivatkoztak, illetve a megalapozatlanság kiküszöbölése.¹⁶⁴ Jelentős változás, hogy a másodfokú részbeni bizonyításon nyugvó felülmérlegeléssel az első fokon felmentett vádlott bűnösségére is megállapítható. A vádlott terhére felülmérlegelésnek ugyanakkor kizárólag a másodfokon felvett bizonyítás alapján van helye.

Tisztán érezni, hogy a jogalkotó igyekszik elkerülni a szükségtelen hatályon kívül helyezéseket, mely az ilyen döntéseknek az időszerűsége gyakorolt hatására figyelemmel helyesnek tekinthető. Ennek egyik eszköze lenne a részbeni megalapozatlanság kiküszöbölése. A változások ezen iránya az elsőfokú bíróság számára kétségkívül kedvezőbb helyzetet teremt, már csak a megismételt eljárások várható csökkenése miatt is. Ezzel párhuzamosan ez a másodfokú bíróságok, különösen a kiemelt jelentőségű gazdasági ügyekkel is terhelt törvényszékek munkaterhe növekszik.

A másodfokú bíróság eljárása, határozatai jelen tanulmány szempontjából érdemben nem változtak. Természetesen marad a kétfokú jogorvoslati rendszer azzal, hogy a másodfokú bíróság ítélete elleni fellebbezésben a tényállás nem támadható, ha a felülbírálat a fentiek szerint korlátozott volt.¹⁶⁵ Az igazi újdonságot a hatályon kívül helyező másod-, illetve harmadfokú végzés elleni fellebbezés lehetősége jelenti, melynek abszolút vagy relatív eljárási szabálysértés és megalapozatlanság miatti hatályon kívül helyezés esetén van helye.¹⁶⁶ A fellebbezést az azt elbíráló ítélőtábla, illetve a Kúria a tanácsulást rendkívüli sürgedelemmel, egy hónapon belül, a „lehető legközelebbi” napon megtartva intézi el. Döntése kétféle lehet: a hatályon kívül helyező végzést helybenhagyja, vagy hatályon kívül helyezi.¹⁶⁷

Itt szintén a diszfunkcionális hatályon kívül helyezések visszaszorítása iránti szándék érhető tetten. Hogy ez az időszerűség javítását mennyiben fogja szolgálni, nem egyértelmű. Feltéve, hogy egyes ítéletek hatályon kívül helyezésére valóban egyfajta túlzott óvatosságból kerül sor, a felsőbb bíróságok gyakorlata ezen esetleges vadhajtásokat idővel visszanyesheti, ezzel pedig hosszabb távon hozzájárulhat ahhoz, hogy a jogerős határozat időben megszülessék. Viszont amennyiben a hatályon kívül helyezés törvényes és indokolt volt, úgy egy további fórum közbeiktatása miatt a megismételt eljárásra még később kerülhet sor. Kérdés emellett az is, hogy az egy hónapos határidő mennyiben tartható.

Ha mégis megismételt eljárásra kerül sor, annak eljárási szabályai nagyjából változatlanok azzal, hogy a megismételt elsőfokú eljárásban előkészítő ülés nem tartható.¹⁶⁸

¹⁵⁸ Lásd: Be. 608. § (1) bek.

¹⁵⁹ Részletesebben: Kommentár 1186–1187. o.

¹⁶⁰ Be. 590. § (6) bek.

¹⁶¹ Kommentár 1185. o.

¹⁶² Be. 610. §, 592. § (1) bek.

¹⁶³ Be. 593. § (1) bek. A másodfokú bíróság ténymegállapítási jogának tágitása egyébként távolról sem új keletű ötlet, a korábbi Be. kodifikációjánál is felmerült. [lásd: Szabó Győző: A büntetőeljárás reformjáról. In: Bírák Lapja 5. évf. 1. sz. (1995) 5–18. o., 14. o.]

¹⁶⁴ Be. 591. § (1) bek.; az új bizonyíték előterjesztésének a már ismertetett korlátai természetesen itt is irányadóak [Be. 583. § (5) bek.].

¹⁶⁵ Be. 615. § (4) bek.

¹⁶⁶ Be. 627. § (1) bek. Valamint a másod- és harmadfokú bíróság abszolút eljárási szabálysértése esetén [ugyanezen § (2) bekezdése].

¹⁶⁷ Be. 629. § (1) és (2) bek.

¹⁶⁸ Be. 633. § (1) bek. Ez ironikus módon azt is jelenti, hogy amiatt biztos nem lehet hatályon kívül helyezni egy ítéletet, hogy az elsőfokú bíróság eljárási szabályt sértve nem tartott előkészítő ülést.

Végül említendő, hogy a végzés elleni fellebbezések terén egy apróbb visszalépés történt: a törvényben kizárt és a nem jogosulttól származó fellebbezést elutasító végzés ellen – eltérő rendelkezés hiányában – immár van fellebbezésnek helye.¹⁶⁹ Ez alól kivételt a már tudomásul vett határozat ellen bejelentett fellebbezés képez.¹⁷⁰

A hagyományosan tekinthető rendkívüli jogorvoslatok szabályozása jelen tanulmány szempontjából különösebb újdonságot nem tartalmaz. Az elsőfokú eljárás reformja miatt szükséges volt kimondani azt is, hogy a perújítás lefolytatása során sincs helye előkészítő ülésnek.¹⁷¹

Az újdonságot az ún. egyszerűsített felülvizsgálati eljárás jelenti, amely némiképp félrevezető neve ellenére lényegében a korábbi Be. különleges eljárásainak nagy részét takarja.¹⁷² A különválasztás alapját az képezte, hogy egyszerűsített felülvizsgálatnak akkor van helye, ha az alaphatározat valamely részletkérdésről nem vagy nem a törvénynek megfelelően rendelkezett, a szabadságvesztés végrehajtási fokozatától a közérdekű munka jellegén keresztül a büntügyi költség. (A megmaradt különleges eljárások, pl. összbüntetés alapja ehhez képest utólag felmerült, vagy külső körülmény.) Ez tehát a jogerős határozat valamely korrekciója, ilyen értelemben vett felülvizsgálata, amit azonban a jogerőre emelkedéstől számított egy hónapon belül a jogerős határozatot hozó, egyébként pedig az első fokon eljáró bíróság folytat le.¹⁷³ E korrekciós mechanizmus elé a törvény időbeli korlátot emel, mivel az elítélt, vagyoni vagy egyéb érdekelt hátrányára egyszerűsített felülvizsgálati eljárás iránti indítvány nem terjeszthető elő, illetve ilyen eljárás hivatalból nem indítható „az ügydöntő határozat közlésétől” számított 6 hónapon belül.¹⁷⁴ A határidő kezdő időpontját illetően a jogalkotó minden bizonnyal a jogerős ügydöntő határozatra gondolt,¹⁷⁵ ezzel együtt is kérdéses a határozat közlésének időpontja, hiszen ha egy határozat ellen további fellebbezésnek helye nincs, azt térítvény nélkül kell kiadni akkor is, ha a vádlott a nyilvános ülésen vagy tárgyaláson nem volt jelen. További időbeli korlát, hogy amennyiben az eljárás egyszer megindul, akkor azt megindításától számított 6 hónapon belül be kell fejezni, és ennek ezúttal jogkövetkezménye is van, ugyanis ez után hátrányosabb döntés szintén nem hozható.¹⁷⁶

Mindezen szabályok nemcsak méltányosak, de valamelyest útját is állják az egyszerűsített felülvizsgálatok vég nélküli burjánzásának.

5. Különeljárások

A különeljárások – az általános szabályoktól egyes részletekben eltérő eljárási formák – létjogosultságát a terhelt személyében rejlő valamely okon kívül éppen az eljárás gyorsításának igénye indokolja. Ennek megfelelően a három, kifejezetten az időszerűséget javítandó eljárási formáról kell részletesebben szót ejteni.

5.1. A bíróság elé állítás

A bíróság hagyományosan leggyorsabb eljárási formája a bíróság elé állítás, mely 1930. óta jogrendszerünk része,¹⁷⁷ és amely a leginkább teljesíti azt az igényt, hogy az elkövetést mielőbb szankció kövesse, ami e szankciót hatékonyabbá teszi.¹⁷⁸ A bíróság elé állítások mai jelentőségét hűen tükrözi az a tény, hogy az elmúlt években 10% körüliről arányuk mintegy 23%-ra emelkedett az összes vádemelésen belül.¹⁷⁹ Ebből kifolyólag a jogintézmény már a korábbi Be. hatálya alatt is sikeresnek volt tekintendő, így a jogalkotó alapjaiban nem is változtatott rajta.

A bíróság elé állításnak hagyományosan két esete van – egyéb feltételei, így az egyszerű megítélés és a bizonyítékok rendelkezésre állása mellett –: a tettenérés és a beismerés, bár legutóbbi formájában a korábbi Be.-ben az előbbi külön már nem jelent meg. Minthogy legutóbbi formájában a korábbi Be. a bíróság elé állítás 30 napos határidejét az intézmény minél szélesebb alkalmazhatósága érdekében már az első gyanúsított kihallgatástól számította,¹⁸⁰ az eredeti funkció megőrzése végett felmerült az igény arra, hogy a tettenérés esetén a bíróság elé állítás hamarabb történjék meg.¹⁸¹ Ezt az igényt az új törvény kielégíti: tettenérés esetén az elkövetéstől számított 15 napon, míg beismerésnél az első kihallgatástól számított egy hónapon belül van helye bíróság elé állításnak.¹⁸²

A kérdés az, hogy a két esetkör hogyan aránylik egymáshoz, vagyis mely határidő alkalmazandó, ha a tetten ért vádlott kihallgatásakor a cselekmény elköve-

¹⁷⁷ Nagy Anita: A büntetőeljárás egyszerűsítésének, gyorsításának történeti fejlődése az 1896. évi XXXII. tc.-től az 1951. évi III. törvényig. In: Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio juridica et politica. Tom. XXII. (2004) 195–210. o., 207. o.

¹⁷⁸ Vajcs Nikolett: A büntetőeljárás gyorsításának időszerű kérdései. In: Ügyészek lapja 19. évf. 5-6. sz. (2012) 61–65. o., 64. o.

¹⁷⁹ Nánási Gábor: A bőség zavara? Avagy a büntetőeljárás bírósági szakaszát gyorsító különeljárások indítványozásáról, alkalmazási lehetőségeiről. In: Magyar Jog 64. évf. 1. sz. (2017) 48–59. o., 48. o. Ehhez képest érdekesség, hogy volt idő, amikor a jogirodalom a diktatúra túlkapasai miatt a jogintézménytől idegenkedett (Nagy Zoltán: A büntetőeljárás egyszerűsítésének és gyorsításának néhány kérdéséről. In: Büntetőjogi Szemle 4. évf. 1. sz. (1966), 5–9. o., 8. o.)

¹⁸⁰ Korábbi Be.: 517. § (1) bek.; 2011. évi LXXXIX. tv. 20 §. E módosítás előtt az elkövetéstől számított a határidő.

¹⁸¹ Alföldi Ágnes Dóra: Gondolatok a büntetőeljárás gyorsítását szolgáló jogintézményekről, különös tekintettel a tárgyalás mellőzéses és bíróság elé állításos eljárásra. In: Magyar Jog 62. évf. 7-8. sz. (2015), 394–400. o.; 399. o.

¹⁸² Be. 723., illetve 724. §

¹⁶⁹ Korábbi Be. 341. § (1) bek., illetve Be. 588. § (1) bek.

¹⁷⁰ Be. 580. § (1) bek. b) pontja.

¹⁷¹ Be. 646. § (2) bek.

¹⁷² Lásd: Be. 671. §

¹⁷³ Be. 672. § (2) bek.

¹⁷⁴ Be. 672. § (4) bek.; bizonyos kivételeket a (6) bekezdésben találunk.

¹⁷⁵ Lásd a Be. 672. §-ához fűzött miniszteri indokolást.

¹⁷⁶ Be. 672. § (5) bek.

tését beismeri? Az indokolás kimondva-kimondatlanul arra látszik utalni, hogy ilyen esetben a tettenéréstől számított 15 nap az irányadó,¹⁸³ illetve ugyanez szerepel a kommentárban is.¹⁸⁴ Ez az értelmezés szolgálja az eljárások maximális időszerűségét is, azonban látni kell azt is, hogy a 15 nap igen rövid idő, és ha bármely okból a bíróság elé állításra nem kerül ezen időn belül sor, akkor a vádlott ügye ezen értelmezés esetén végül jóval később kerül majd végül elbírálásra. A bírói gyakorlat mindazonáltal a bíróság elé állítás esetkörét egyelőre egymást ki nem záró alternatívának tekinti, vagyis az ügyész jogosult meghatározni, hogy a bíróság elé állítást mely jogszabályhely alapján kezdeményezi.¹⁸⁵

Az időbeli korláttól eltekintve a jogalkotó tovább szándékozik bővíteni a külön eljárás alkalmazási körét, mivel annak a korábbi 8 helyett, ezen túl 10 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetendő bűncselekmény miatt van helye.¹⁸⁶ Továbbra is értelem szerű előírások, hogy az ügy egyszerű megítélésű legyen, és bizonyítékai rendelkezésre álljanak,¹⁸⁷ amely feltételek a büntetési tételben testet öltő tárgyi súllyal azért legalábbis fordított korrelációt mutatnak. Így kérdés, hol húzódik a ténybeli és jogi egyszerű megítélés és így a bíróság elé állíthatóság felső határa. Hack Péter szerint egyenesen valószínűtlen, hogy tömegével léteznek olyan, 10 évnél nem súlyosabb büntetéssel fenyegetett ügyek, amelyek a bíróság elé állítás egyéb feltételeinek megfelelnek, így egyebek mellett egyszerű megítélésűnek lennének tekinthetőek.¹⁸⁸ Sőt egyes vélemények szerint már a 8 éves büntetési tétellel fenyegetett cselekmények se olyan egyszerű megítélésűek, hogy érdemes lenne a külön eljárást „erőltetni”.¹⁸⁹ Ehhez kapcsolódik azon másik álláspont, miszerint az ügy egyszerűségének előírása mellett a büntetési tételkeret, mint alkalmazási feltétel meghatározása voltaképpen nem is lenne szükséges.¹⁹⁰ Utóbbi álláspontot gyengíti, hogy az egyszerű megítélést illetően az ügyész álláspontja gyakorlatilag köti a bíróságot, hiszen nem küldhető vissza az irat olyan alapon, hogy az nem elég egyszerű.¹⁹¹

Az eljárás menetét illetően eltérő rendelkezések hiányában a bírósági tárgyalás általános szabályait kell

alkalmazni.¹⁹² Kezdetben ez vitatott volt, de mindez azt is jelenti, hogy amennyiben a vádlott a bűnösségét beismeri, azt a már írtak szerint végzéssel kell elfogadni.¹⁹³ Ami kicsit visszásnak tűnik az az, hogy mivel előkészítő ülésnek természetesen nincs helye, ezért az ügyész pont ezekben az egyszerűbb, jellemzően azért kisebb tárgyi súlyú ügyekben nem tehet ajánlatot a büntetés mértékére beismerés esetén, és a vádlott is elesik ezen kedvezménytől. Beismerés esetén a bíróság a bizonyítási eljárást befejezetté nyilvánítja, és perbeszédre, ítélethozatalra kerül sor – ettől azonban a „műfaj” sajátosságai miatt a tárgyalás érdekmében nem lesz rövidebb.

Az eljárás gyorsítására irányuló jogalkotói törekvések egyik legkevésbé szerencsés módja a ki nem kényszeríthető határidők megállapítása. Bíróság elé állítás esetén a másodfokú bíróság az ügy érkezésétől számított 2 hónapon belül köteles a fellebbezést elbírálni.¹⁹⁴ Ennek teljesíthetősége igencsak kétséges egyrészt a másodfokon jellemzően eljáró törvényszékek fokozódó leterheltsége miatt, másrészt optimális esetben a nyilvános ülést (tárgyalás) még éppen ki lehet tűzni két hónapon belüli határnapra, de ugyanezen határidőn belülré halasztani vagy napolni már nyilvánvalóan lehetetlen. Jogkövetkezménye a határidő elmulasztásának nincs.

5.2. Egyezség

A konszenzuális elemek fokozása már a korábbi Be. kodifikációjának is hangsúlyos része volt,¹⁹⁵ ennek eredménye lett a lemondás a tárgyalásról külön eljárás. Amilyen nagy reményekkel tekintett rá a jogalkotó valaha,¹⁹⁶ és amennyire izgatta a jogirodalom fantáziáját, annyira marginális maradt végül e jogintézmény szerepe.¹⁹⁷ Ennek számos oka közül az egyik, hogy a konkuráló jogintézmények közül maguk az ügyészek is a bíróság elé állítást vagy a tárgyalás mellőzését preferálták.¹⁹⁸

A fentiekben is találhatunk több példát arra, hogy az új Be. miként próbálja a terheltebb a beismerés és az együttműködés irányába terelni. Logikus volt tehát a vádlotti beismerést a legtisztábban középpontba állító külön eljárás alapos újragondolása. Itt szükséges utalni arra, hogy a nyomozás a korábbi szabályozástól eltérően élesen különvált felderítésre és vizsgálatra, és az egyezség megkötésére irányuló eljárást a Be. mintegy az utóbbiba integrálta akként, hogy mind az ügyész, mind a vádlott vagy a védő már az első gyanúsított kihallgatástól kezdve kezdeményezheti

¹⁸³ Be. 722. §-ához, illetve 723–724. §-ához fűzött miniszteri indokolás.

¹⁸⁴ Kommentár 1494. o.

¹⁸⁵ Szegedi Törvényszék Új Be. Munkacsoportjának 2018. október 16-i értekezlete; 2018. november 12. és 14. napja közötti országos kollégiumvezetői értekezlet.

¹⁸⁶ Be. 723. § a) pont.

¹⁸⁷ Itt utalok vissza arra, hogy ez azt is jelenti, hogy az elektronikus nyomozati iratnak legalább a releváns részeinek meg kell érkeznie.

¹⁸⁸ Hack Péter: A büntetőeljárás újításának esélyei. In: Belügyi Szemle 66. évf. 3. sz. (2018) 72–85. o.; 74. o.

¹⁸⁹ Alföldi: i. m. 399. o.

¹⁹⁰ Nánási: i. m. 53. o. A szerző egy minősített rablást hoz fel példaként, amely olykor valóban lehet egyszerű megítélésű, de magam sem hiszem, hogy a jövőben jelentősebb számban érkeznének a bíróságra bíróság elé állítás keretében ilyen ügyek.

¹⁹¹ Kommentár 1499. o. Más kérdés, hogy miként a kommentár is utal rá, minél bonyolultabb ténybelileg egy ügy, annál kevésbé gyakori, hogy valamennyi érdemi bizonyíték ténylegesen rendelkezésre tud állni.

¹⁹² Be. 722. §.

¹⁹³ 2018. november 12. és 14. napja közötti országos kollégiumvezetői értekezlet.

¹⁹⁴ Be. 730. §.

¹⁹⁵ Farkas Ákos: A büntetőeljárás reformja és a hatékonyság. In: Fundamentum 1. évf. 2. sz. (1997) 108. o.

¹⁹⁶ Hack (2018): i. m. 76. o.

¹⁹⁷ Mintegy 0,1% körüli részarányal (Nánási: 49. o.).

¹⁹⁸ Oláh: i. m. 71. o., további okokat illetően lásd: Hack (2018): i. m. 77–80. o.

az egyezség megkötését.¹⁹⁹ Egyezségkötés esetén így viszont nem csak a bírósági eljárás rövidül le, de többé-kevésbé a vizsgálat és az ügyészi szak is, mely érdekeltté teszi az ügyészt is az egyezségkötés alaposabb megfontolására.²⁰⁰

Egyezsége alapuló vádemelés esetén a bíróság eljárása kétségkívül szintén egyszerűsödik. Főszabályként tárgyalásra nem is kerül sor, csupán „előkészítő” ülésre.²⁰¹ Az ülés nagyjából a „normál” előkészítő ülés analógiájára folyik, a bíróság a jogkövetkezményekről való tájékoztatást követően nyilatkoztatja a vádlottat, hogy bűnösségét az egyezséggel egyezően beismeri-e, és a tárgyaláshoz való jogáról lemond-e. A vádlott részletesebb kihallgatására csak „szükség esetén” kerül sor. Az egyezséget a bíróság szintén végzéssel hagyja jóvá, ha az a törvényi feltételeknek megfelel.²⁰² A beismeréshez hasonlóan azonban itt is vizsgálendő, hogy azt az ügyiratok alátámasztják-e. A beismerés megtagadása esetén az előkészítő ülés a megszokott mederben folytatódik, és a továbbiakban az egyezség a feleket nem köti.²⁰³

Az egyezség jóváhagyása esetén a bíróságot nem csak a vád tárgyává tett – az egyezséggel egyező – tényállás és jogi minősítés, de a büntetéskiszabásra és egyéb járulékos kérdésekre vonatkozó indítványok is kötik, és a váddal egyező jogkövetkezményekkel szemben fellebbezésnek sincs helye.²⁰⁴

Az új jogintézmény mérlege csak a későbbiekben vonható meg, terjedését nyilvánvalóan nagymértékben be fogja határolni, hogy az ügyészek a beismeréssért cserébe milyen szankciót fogadnak el.

5.3. Büntetővégzés

A büntetővégzés – különféle nevein, legutóbb mint tárgyalás mellőzése – egyidős a modern magyar büntetőeljárással.²⁰⁵ A rendszerváltás utáni években alkalmazási köre fokozatosan szélesedett, ennek is köszönhetően tárgyalás mellőzésével hozott végzést a bíróság az utóbbi években az ügyek mintegy 25–30 százalékában.²⁰⁶

Az új törvény az alkalmazhatóság további szélesítése érdekében két megmaradt tabut döntött le részben: a fogvatartást és a beismerést. Előbbit illetően a változás annyi, hogy a büntetővégzés nem csak akkor hoz-

ható meg, ha a vádlott szabadlábban van, de akkor is, ha más ügyben tartják fogva.²⁰⁷ Ez helyénvaló, annál is inkább, mert eddig sem tudott szükségszerűen a bíróság, ügyészség arról, ha a vádlott pl. szabálysértési elzárását töltötte, másrészt végrehajtandó szabadságvesztést vagy elzárást továbbra sem lehet kiszabni. Ennél izgalmasabb a beismerés kérdése. Ha a vádlott a bűnösségét beismerte, úgy 5 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény miatt hozható büntetővégzés, ellenkező esetben pedig ez a határ 3 év szabadságvesztés.²⁰⁸ Ekkor ugyanis, bár a bűnösséget a végzésben a bíróság nem mondja ki, azt mégiscsak az iratok alapján „vélelmezi”, a közvetlenség kizárásával, ezért célszerű némi körtekintéssel eljárni.²⁰⁹

A külön eljárás további kettő konjunktív feltétele változatlan: az ügy legyen egyszerű megítélésű és a büntetés célja tárgyalás tartása nélkül elérhető. Ez a két szabály meglehetősen képlékeny. Ami az egyszerűséget illeti, az a bíróság elé állításnál még megragadható akként, hogy az ügy az iratoknak a bíróságra érkezésétől az ítélethirdetésre való visszavonulásig eltelt néhány óra, de legfeljebb egy-két nap alatt a bíró számára az ítélethozatalhoz szükséges mértékben áttekinthető legyen.²¹⁰ A büntetővégzés meghozatalára ehhez képest egy hónap áll rendelkezésre; nem ismeretes olyan eset, hogy az ügyészi indítvány ellenére a bíróság kifejezetten azért nem járt el tárgyalás mellőzésével, mert az ügyet nem találta volna elég egyszerűnek. A büntetési célok, kiváltképp az egyéni megelőzés szempontjából vitathatatlanul hatékonyabb a határozat kihirdetés útján való közlése, és bizony egyet lehet érteni azon állásponttal is, hogy az érintett ügyekben a nyomozati iratokból időnként csak hiányosan derülnek ki a vádlott személyi körülményei, mely felett a gyakorlat hajlamos olykor „szemet hunyni”.²¹¹

Bár a más ügyben fogva levő terhelttel szemben meghozható büntetővégzés is bővíti az alkalmazási kört, az ilyen ügyek száma várhatóan alacsony marad.²¹² Az igazi kérdés így az, hogy a jövőben mennyire terjednek el, és ezzel szoros összefüggésben milyen arányban emelkednek jogerőre a bűnösségét el nem ismerő vádlottal szemben meghozott büntetővégzések. Egyes félelmek szerint a terhelt akkor fogadja el a tárgyalás nélkül kiszabott büntetést, ha attól tart, hogy tárgyalás tartása esetén rosszabbul járna.²¹³ Ezt azért nem osztom, mert a vádlott szemszögéből a bün-

¹⁹⁹ Lásd részleteiben az eljárásról és az egyezség tartalmáról a Be. LXV. fejezetét.

²⁰⁰ Hack (2018): i. m. 81. o. Azt már csak én teszem hozzá, hogy ugyanezen érdekelttség még fokozottabban jelenik meg a nyomozó hatóságnál, ami tekintve, hogy a gyanúsított kihallgatásán az ügyész a legritkább esetben vesz részt, szintén nem alábecsülendő.

²⁰¹ Be. 732. §.

²⁰² Be. 733. §.

²⁰³ Be. 734. §; érdekessége, hogy az egyezség jóváhagyását megtagadó végzés ellen viszont nincs helye fellebbezésnek, ami szintén arra utalhat, hogy azt a jogalkotó a beismerés elfogadását megtagadó végzés ellen is ki akarta eredetileg zárni.

²⁰⁴ Be. 736. § (3) bek., illetve 738. § (1) bek. c) és d) pontja.

²⁰⁵ Az intézmény gyökereit, kezdeti fejlődését lásd: Nagy A.: i. m. 201–203., 207. o.; ill. Molnár Mészáros Noémi: Gondolatok a tárgyalás mellőzéséről. In: Büntetőjogi Szemle 2014/1. 20–30. o., 26–27. o.

²⁰⁶ Nánási: i. m. 48. o.

²⁰⁷ Be. 740. § (1) bek. b) pontja. Sőt határozással kapcsolatos ügyben akkor is, ha a vádlott a saját ügyében van fogva [Be. 836. § (1) bek.].

²⁰⁸ Be. 740. § (3) és (1) bek.

²⁰⁹ Itt kap új színezetet a tárgyalás tartása esetére korábban is vélelmezett prejudikáció, hogy tudniillik rendszerint ugyanaz a bíró tárgyalja az ügyet, aki a végzést hozta (Molnár: i. m. 27–28. o.).

²¹⁰ Ennél sokkal absztraktabb meghatározás szerepel egyébként a Kommentárban (1493. o.).

²¹¹ Kiss Anna: A tárgyalás mellőzésének elméleti és gyakorlati kérdései. In: Kriminológiai és Kriminálisztikai Tanulmányok 33. Budapest, 1996. 158–176. o., 171. o.; Molnár: i. m. 28. o.

²¹² Elvégre a büntetési céloknak a személyi szabadság további elvonása nélkül is elérhetőnek kell mutatkoznia.

²¹³ Hack: i. m. (2018) 76. o.

tetővégzés egyfajta világos üzenet, hogy tudniillik az adott konkrét ügyben, az addig feltárt bűnösségi körülmények alapján cselekvősege miatt a bíróság szerrint ennyit „érdemel”, amihez képest főszabályként a súlyosítási tilalom is érvényesül.²¹⁴ A vádlottak egy jelentős részét, főként a bűnösségüket csak részben tagadó, ténybelileg többé-kevésbé beismerésben lévő, vagy egyszerűen csak a vallomástételt megtagadó vádlottakat ezekben az egyébként is csekélyebb tárgyi súlyú ügyekben a jogkövetkezmény pontos ismerete egyfajta megnyugvással töltheti el. Bizonyosan akadnak mindazonáltal, akik akkor sem kérnék egy a saját szemszögükből nézve még beláthatatlan ideig tartó bírósági eljárás lefolytatását, ha egyébként a szankcióval nem értenek teljesen egyet.

Egyébként a három eljárást gyorsító külön eljárás részben továbbra is konkurál egymással, viszont beismerés hiányában a bíróság elé állításnak, mint láthattuk, kizárólag tettenérés esetén van helye szoros határidőn belül, ezért a büntetővégzés ez irányú továbbfejlesztése – éppen csekélyebb tárgyi súlyú bűncselekményekre vonatkozóan – logikus irány volt.

5.4. Egyéb külön eljárásokról

A *fiatalkorúak* elleni eljárás kapcsán az igényel hangsúlyt, hogy a vádlott jelenléte mind az előkészítő ülésen, mind a tárgyaláson kötelező maradt.²¹⁵ Mivel az eljárás célja elvben a terhelt nevelése, ezért ez a szabályozás helyesnek mondható, azonban látni kell azt is, hogy a kevésbé nevelhető fiatalkorúak esetén az elhúzóadás egyik markáns oka a gyatra megjelenési hajlandóság.²¹⁶ Továbbra is kötelező a védő jelenléte, és mivel a jogalkotó szerint „gyakorlati tapasztalatok alapján nehezen lenne cáfolható, hogy a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban (...) csak kellő szakismerettel és tapasztalattal rendelkező személyek képesek az eljárás sajátos céljait megvalósítani”, a továbbiakban ügyvédjelölt nem járhat el.²¹⁷ Túl azon, hogy logikusnak tűnik az a feltevés is, hogy egy fiatal ügyvédjelölt a korban hozzá aránylag közel álló vádlottal jobban szót ért, globálisan nézve ez oda is vezethet, hogy az ügyvéd kénytelen a fiatalkorú vádlott csekély tárgyi súlyú ügyének tárgyalásán ülni, míg a jelöltje őt a komolyabb tárgyi súlyú ügyekben helyettesíti.²¹⁸

Nagyon röviden a *magánvádas* és a *pótmagánvádas* eljárásokra szükséges még kitérni. Mindenekelőtt üdvözlendő, hogy utóbbi is egy helyen, különjárásként került szabályozásra, az áttekinthetőség érdekében. Főleg magánvádas ügyekben lehet relevanciája annak a pótmagánvádas eljárásokban is érvényesülő új sza-

bálynak, hogy a (pót)magánvádló ismételt vagy súlyos rendzavarás esetén nem utasítható ki, ha magatartásával nem hagy fel, azt a vád elejtésének kell tekinteni.²¹⁹ Egyebekben sikerült a pótmagánvád előtt szélesebbre tárni a kaput, mivel a hiányosságai miatt elutasított vádindítványt a sértett 15 napon belül újra benyújthatja.²²⁰

Utóbbi két intézmény sokban hasonlít egymáshoz, de rendeltetése eltérő. A pótmagánvád, mint az ügyszí vadmonopólium korrekciós mechanizmusa valószínűleg örökké velünk marad. Viszont az utóbbi években részint a társadalmi viszonyok változásával, részint a sérelemdíj bevezetésével a polgári jog annyit változott, hogy történelmi esély mutatkozott volna a magánvádnak búcsút inteni. Az nem engedhető meg, hogy bárki fizikailag bántalmazza a másikat, ezért a testi sértés vétségét a magánindítványhoz kötöttség fenntartása mellett közvádassá lehetne tenni – minden más jelenleg magánvádra büntetendő vétség esetén azonban éppen a sértett részére biztosított jóvátétel szempontjából adekvátabb eszköz a személyiségi jog objektív megsértése miatt kötelezően megállapítandó sérelemdíj,²²¹ mint a büntetőügyekben jellemzően alkalmazott megrovás.

6. Záró gondolatok

A korábbi Be.-től is azt várta mindenki, hogy egyszerre „biztosítsa az egyszerű, gyors, eredményes, hatékony büntető igazságszolgáltatási munka előfeltételeit (...) lehetőleg takarékosan és persze az emberi jogok fokozott figyelembevételével”,²²² amely elvárás mit sem változott. Ha elfogadjuk, hogy a büntetőeljárás gyorsaságot is feltételező hatékonysága megragadható abban is, hogy mennyire képes lépést tartani a gazdasági-társadalmi változásokkal,²²³ akkor a korábbi Be. nem tekinthető különösebben sikeresnek, amit jelez módosításainak rendkívüli száma is.²²⁴

Ha összességében akarjuk értékelni az új büntetőeljárás törvényt, akkor jelen tanulmány szempontjából a helyes irányba tett kisebb-nagyobb lépések sorozatát láthatjuk, az ezzel úgy látszik, együtt járó botlásokkal. A jogalkotó a kodifikációs bizottságban részt vevő hivatásrendeken keresztül sok szempontból figyelemmel volt a gyakorlat igényeire, ami nem volt, és az egyes oldalak eltérő igényei miatt nem is lehetett teljes körű. A bizottságban részt vevő Márki Zoltánnak tökéletesen igaza lett abban, hogy bár „nem mindig pontosan az történt, amit vártunk, ám soha nem tör-

²¹⁴ Be. 746. § (5) bek.

²¹⁵ Be. 693. § (1) bek.

²¹⁶ Letartóztatásuk pedig csak a cselekmény különös tárgyi súlya esetén rendelhető el [Be. 688. § (1) bek.], így gyakran a jelenlét biztosításának végső eszköze sem áll rendelkezésre (ezért fog hiányozni olykor a tárgyalási őrizet).

²¹⁷ A Be. 691–692. §-ához fűzött miniszteri indokolás; Be. 693. § (2) bek.

²¹⁸ Erre a felvetésre lehet éppen legyinteni azzal, hogy a fiatalkorú érdeke mindenképpen feletti, csak mindez oda is vezethet, hogy egyes védők nem, vagy csak komolyabb költséggel fogadnak el fiatalkorúak ügyében meghatalmazást.

²¹⁹ Be. 773. § (6) bek., 804. § (1) bek.

²²⁰ Be. 794. § (2) bek.

²²¹ Vö.: Ptk. 2:52. §

²²² Farkas: i. m. 108. o.

²²³ Fantoly: i. m. 119. o.

²²⁴ 15 év alatt összesen 90 törvény és 15 ABH módosította (Tóth: 58. o.)

tént teljesen más, mint amit vártunk.”²²⁵ Maga a törvény elődjénél logikusabb felépítésű, valamivel áttekinthetőbb is lett, de abban is igaza van Tóth Mihálynak, hogy rengeteg olyan felesleges részletkérdést is szabályoz – melyek közül a fentiekben csak egy-két idekíváncozót említettünk –, ami már a kódex komoly-ságát veszélyezteti olykor.²²⁶

A büntetőeljárás gyorsítása nem öncél. Nem lehet abszolút célja a jogalkotásnak, figyelemmel kell lenni arra, hogy a felderítés és a bizonyítás törvényes, hatékony, alapos legyen.²²⁷ A processzuális igazság felé történő elmozdulás során sem adhatjuk fel Dombóváry Géza, egykori budapesti ügyvéd szavaival azt a „fanatikus tiszteletet”, mellyel „magyar bíró (...) az Anyagi Igazság iránt nem viseltetni sohasem tudott.”²²⁸

A megalkotott jogszabály a jogalkalmazó kezében eszköz, jelen esetben a korábbinál sokoldalúbb, rugalmasabb eszköz. Ami e rugalmasságot illeti, a legutóbbi fejezetből láthattuk, hogy az eljárást gyorsító különeljárások együttes részaránya már így is az 50%-ot közelíti, a közeli jövőben át is lépheti azt. Ha az egyezés elterjed és az előkészítő üléseken az ügyek

egy statisztikailag értelmezhető része valóban véget ér – melyek közös előfeltétele, hogy az ügyészek se csak a „bűnözőknek adott kedvezményt” lássák a kon-szenzusban –,²²⁹ akkor talán eljuthatunk oda, hogy véges erőforrásainkat az érdemi tárgyalásokra koncentrálva, kéz a kézben javuljon az ítékezés időszerűsége és színvonala. A legutóbbi általam ismert adatok szerint a Szegedi Törvényszék illetékességi területén tartott előkészítő ülések mintegy felén fejeződött be ítélettel az eljárás, ami a jövőre nézve legalábbis biztató.

A jövőkép tehát optimista, minden bizonytalansága mellett. Szerencsét is igényel. A bírói karon csak részben múlik, nem lehet eléggé hangsúlyozni az ügyészség, sőt a nyomozó hatóságok hozzáállásának jelentőségét, és az is üdvözlendő lenne, ha a jogalkotó megfontolna néhány további javaslatot. Ám ha az új jogszabályt ki-ki deklarált céljának figyelembevételével, a törvényesség mindenkori hathatós biztosítása mellett, az új jogintézményeik armadájával az ügyek mielőbbi elbírálására törekedve alkalmazza, egy eredményesebb korszak várhat a büntető igazságszolgáltatásra. ■

²²⁵ Márki: 8. o.

²²⁶ Tóth: i. m. 63–64. o.

²²⁷ Nánási: i. m. 59.

²²⁸ Dombóváry Géza: A büntetőparancs szörnyűsége jogkövetkezményeiről. In: Jogtudományi Közlöny 67. évf. 40. sz. (1932) 231. o.

²²⁹ Tóth: i. m. 70. o.

HALÁLBÜNTETÉS PRO ÉS KONTRA

Második, aktualizált kiadás

SZERZŐ: **Tóth J. Zoltán**

Jelen könyv szerzője 2003 óta kutatja a halálbüntetés kérdéskörét, mellyel kapcsolatban a legfontosabb probléma az, hogy megalapozható-e akár filozófiai, akár empirikus-pragmatikus érvekkel e büntetési nem létjogosultsága. Az e témában eddig megjelent munkák elsősorban csak az egyik vagy csak a másik markáns álláspont melletti érvek bemutatására vállalkoztak, az olvasó meggyőzésére törekedve. A Halálbüntetés pró és kontra című könyv viszont igyekszik a teljesség igényével, elfogulatlanul és pártatlanul, objektív módon bemutatni mindazokat az érveket, melyekkel egyrészt a halálbüntetés-pártiak, másrészt a halálbüntetés ellenzői, az abolicionisták védik saját álláspontjukat, anélkül, hogy állást foglalna ezek helyességét illetően: azt a két oldal érveinek ismeretében meg kívánja hagyni az Olvasónak. A könyv első részében a filozófiai érvek ismertetésére kerül sor, a második rész pedig a halálbüntetés egyes aspektusaival kapcsolatos kortárs vitákat mutatja be, azokat – mind pró, mind kontra – számos példával és tényadattal alátámasztva. Jelen monográfia a szerző ugyanezen címen megjelent korábbi, 2012-es monográfiájának hatályosított újrakiadása, mely az utóbbi évtizedben történt fejlemények, változások, valamint a legfrissebb adatok felhasználásával egészíti ki a halálbüntetéssel kapcsolatos eddigi ismereteket.

Ára: 4400 Ft

WEBS VÁSÁRLÁS
-5%